

Voščilo

Božič radodarni se k nam pripelje,
obdari nas in v srečno, zdravo leto
nas odpelje.

Naj Vas v novem letu spremlja sreča,
naj bo veselja in zdravja polna vreča.
Novo leto bo prišlo,
staro žalostno odšlo.

V novem letu Vam želimo,
da nesreče šle bi mimo,
da le zdravje, smeh, veselje
Vam ta novi čas pripelje.

Če v starem letu
ni sreče in zdravja bilo,
potem v novem letu
za vse ljudi na svetu
obilo vsega naj bo.

Naj Vam novo leto
izpolni skrite želje,
prinese srečo - lepo pokojnico,
vsem v veselje,
to so našega društva iskrene želje.

Ob jubileju

Zakorakali smo v novo leto 1998. Pred nami je peta, lahko bi rekli jubilejna številka Jesenskih listov. Prvo številko smo izdali natančno pred dvema letoma. Bil je to poskus ponuditi starejšim občanom naše občine poljudno glasilo, v katerem naj bi objavljali svoje prispevke, ki jih "skrivajo" doma. To so razni dokumenti, spisi, pesmi, fotografije in še kaj. Z negotovostjo smo se lotili prvih priprav. Danes, po dveh letih in ob izidu pete številke, ugotavljamo, da smo z našim glasilom zadeli v črno. Po našem glasilu radi segajo naši občani in "izseljenci". Z zanimanjem ga berejo tudi v Ameriki in v Avstraliji. Sicer se zavedamo skromnosti vsebine v jezikovnem in literarnem smislu, a smo na glasilo ponosni, saj je plod ljubiteljskega dela. Ali bomo vzdržali? To zavisi tudi od Vas, drage bralke in spoštovani bralci!

Vsem, ki sodelujete v našem glasilu in spoštovanim bralcem se zahvaljujem za sodelovanje, podporo in vzpodbudo, ki jo dajete v svojih sporočilih in pismih. Še nadalje iščemo naše privrženca in kličemo po sodelovanju. Z največjim veseljem bomo objavili tudi prispevke mlajših ljudi, še posebej odpiramo vrata šolski mladini. To pač v smislu sestavka v pričujoči številki, ki govori o generacijskih razhajanjih, s katerim povsem soglašam.

Prav vsem želim v osebnem imenu in v imenu Društva upokojencev iz Ilirske Bistrice srečno, zdravo in uspešno Novo leto.

Urednik

Domoznanski oddelek

tp 07

JESENSKI listi

1998

070.48-057.75(497.12 Ilirska Bistrica)

2000135,5

COBISS

COBISS

*Ilirska Bistrica,
pozimi 1933*

Pisma bralcev

Spoštovani urednik!

Prosim za objavo pesmice o Jesenskih listih!

Alda

Nemudoma in z največjim veseljem objavljamo vašo pesem. Hvala za sodelovanje.

Srečno Novo leto!

Urednik

Spoštovani urednik!

Zahvaljujem se Vam za poslani izvod zadnje številke Jesenskih listov in Vam obenem čestitam: Ni zaman ves trud, saj je naše lokalno glasilo vredno pohvale. Prepričana sem, da bi se morala povečati naklada. Predvsem mi, upokojenci, zelo radi prebiramo tovrstno čtivo, ki zadeva naše kraje in naše ljudi. Prosim, da mi v prihodnje pošiljate po dva izvoda Jesenskih listov. En izvod namreč pošiljam mojemu nekdanjemu učitelju, ki nas je učil pred 55 leti. Sedaj živi v Domu starejših občanov na Ptujju, star 85 let. Kljub temu, da je osamljen je še vedno aktiven - vodi knjižnico in organizira izlete za oskrbovance doma. Tudi on je pohvalil Jesenske liste.

Lep pozdrav!

Pepca Mihelj

Hvala za lepe in vzpodbudne besede! Vam in Vašemu nekdanjemu učitelju pa pošiljam prisrčne pozdrave, ob Novem letu pa Vam želim vse najboljše, predvsem zdravja.

Urednik

Spoštovani!

Opisala sem resnično zgodbo iz časov druge svetovne vojne. Prosim, da prispevek pred objavo lektorirate.

Lepo vas pozdravljam,

Nada Žnidaršič

Z največjim veseljem objavljamo vaše prispevke! Ostanite naša sodelavka. Želimo Vam srečno in zadovoljno Novo leto.

Urednik

Jesenski listi

Jesenski listi časopis je naš,
v zreli dobi to zaznaš,
kako mineva hitro čas,
a prekasno to spoznaš.

Mladost je lepa,
tedaj se marsikaj prepleta,
načrtov mnogo se obeta
in marsikatera želja ostane neizpeta.

Ta ostane za jesen,
če premoreš kako pesem,
neizpetih je veliko,
neizrečenih še kopicico.

Življenje prepleteno je,
velikokrat samo gorje,
a čas mineva - je zlato,
ne prepusti sreče, da ti žal ne bo!

Alda

Srečanje pobratenih društev upokojencev

Iz Trsta in Ilirske Bistrice - izlet v Oglej in Gonars

Vsakoletno srečanje pobratenih društev upokojencev iz Ilirske Bistrice in Trsta so organizatorji priredili 11. septembra 1997 in ga združili z zanimivim izletom v Oglej in obiskom spomenika žrtvam taborišča v Gonarsu.

Zjutraj smo se z gosti pozdravili v Devinu pred mlekarno Kras in se napotili mimo Gradeža v Oglej. Rimske izkopenine so pričarale sliko nekdanjega bogatega trgovskega mesta, ki se je ponašalo, da je drugo za Rimom. Arheološki muzej to tudi zelo nazorno potrjuje. Oglejska kovnica je ovekovečila na kovancih veliko cesarjev obsežnega rimskega imperija, kakršen je bil v 1. in 2. stoletju našega štetja, ko je Oglej dosegel višek svoje slave. Poglavar Hunov Atila je leta 451 uničil mesto, ki ni nikoli več prišlo do prejšnje veljave, četudi je potem tu stoloval patriarhat. Iz njegovih dni zdaj občudujemo veliko baziliko, zgrajeno v obliki križa. Začetki le-te segajo v 4. stoletje, v 15. stoletju pa je bil dograjen zvonik, pod katerim sta dve dvorani prvotne cerkve. Na ogled so stari mozaiki več metrov pod zemljo, ki so vredni ogleda tako glede figur, kakor tudi barv in kvalitete mozaika. Tla bazilike krasijo podobe iz stare zaveze in prikazi živali tedanje dobe, vse v mozaiku. Res vredno ogleda, le da se ne več mlade noge

utrudijo na poti od foruma, centra rimskega mesta, nato vzdolž ostankov reškega pristanišča, ki je moralo biti prav mogočno, do bazilike in muzeja. Po približno treh urah ogledov smo radi posedli k lepo pogrnjeni mizi v restavraciji "Hosteria al parco". Pozdravne besede predstavnikov društev so osvetlile nekaj vprašanj, ki zadevajo v tem trenutku manjšino v Italiji, kot so preživetje ustanov, od gledališča do Primorskega dnevnika, športnih in kulturnih društev. Na dan srečanja se je ravno začel parlamentarni postopek za zaščitni zakon, za katerega ne vemo, koliko zaščite bo dejansko prinesel. Predsednik društva upokojencev iz Ilirske Bistrice je obžaloval, da slovenska vlada kaže premalo zanimanja za manjšine izven svojih meja, izrazil pa solidarnost do njihovega boja. Dobro željo je potrdila vesela zdravica in pesem, poskočni zvoki harmonike pa so marsikaterega zvalili na ples. Ker je bilo treba izpolniti še drugi del programa, smo posedli v avtobusa in se odpeljali v Gonars, kjer je občinski uslužbenec čakal, da nam odpre kripto spomenika.

Spomenik žrtvam taborišča je bil postavljen leta 1973 po sporazumu med jugoslovansko in italijansko vlado, sklenjenem leta 1964. Osnutek je napravil akademski kipar Miodrag Živković, realizirala pa Zadruga

Ars ed Labor iz Torviscosa. Zbrani pri spomeniku smo položili venec s trakom v narodnih barvah in napisom obeh društev upokojencev, predstavnice kulturnega društva I. Grbec iz Škednja so položile šopek cvetja. V priložnostnih besedah je bilo izraženo prepričanje, da so žrtve taborišč prispevek k zmagi nad nacifašizmom, ki ga ni mogoče zatajiti. Tisti, ki danes omalovažujejo ta boj, pozabljajo, da bi brez njega ne bilo svobodne države prej in ne samostojne Slovenije danes.

Spominjajoč se tistih težkih dni smo občuteno zapeli žalostinko "Gozdič je že zelen", nato pa v kripti obiskali ostanke 453 žrtev, ki so tam shranjeni.

Leta 1993, ob 50-letnici zaprtja taborišča so občinska knjižnica Di Bert iz Gonarsa, pokrajinska uprava Videm in posojilnica Videm in Pordenone omogočili izdajo knjige o taborišču "Oltre il filo" (Onstran žice). Knjiga je zbirka pričevanj preživelih taboriščnikov, stražarjev in domačinov, uredila jo je prof. Nadja Pahor-Verri. Izšla je v italijanščini. Na koncu našega obiska je gospod Evgen Dobrila prebral odlomek I. Krefta, ki je opisal pobeg osmih taboriščnikov.

Razšli smo se z občutkom, da smo poglobili prijateljstvo, ki veže obe društvi in da je po 50 letih še živ spomin na čase, ko smo težko gradili svobodno bodočnost.

Skupina iz Trsta se je domov grede podala še na grič nad vasjo Medea, kjer stoji velika kostnica Ara pecis, posvečena vsem pogrešanim. Stebrišče iz nabrežinskega kamna obkroža velikansko žaro iz črnega marmorja brez vsakega napisa, kar obiskovalca malce začudi. S pozdravom tem neznanim žrtvam vseh bojišč druge svetovne vojne smo zaključili naš spominski dan.

Nadja Pahor

Jesen življenja

Lepa je mladost, ki ji pravimo tudi pomlad življenja. Spomladi se v cvetju in zelenju prebujajo vsa živa bitja. Kdo se ne razveseli prvega pomladnega cvetja zvončkov, trobentic, mačic in tulipanov? Ptičje petje, predvsem glas kukavice, ki je opevana v marsikateri pesmi nam oznanja, da se je res začel čas pomladi in poletja.

Tako kot narava tudi človek doživlja prebujenje in njegovo počutje je boljše kot v zimskem času.

Po bujnem poletju se rast umika dozorevanju in darovanju. Ali je drevo v polnosti jesenskih barv listov in sadežev lepo kot v zelenju pomladi?

Jesen življenja je najbolj popolno življenjsko obdobje, kjer se združijo vse prejšnje dobe in na koncu preidejo v novi čas bivanja. Človeško življenje torej lahko primerjamo jeseni, ko se narava že pripravlja na zimski počitek.

Kdor si je v življenju ustvaril karkoli: dom, družino, imetje, itd., se lahko ob misli na preteklost veseli. Že ob pogledu na vnuke, njihove uspehe v šoli ali službi, si lahko srečen, saj so to sadeži našega začetka.

Nikomur naj ne bo težko ob misli, da prehaja v jesen življenja. Tudi starost je lepa, če jo znamo pravilno sprejemati. Mnogo je starejših ljudi, ki so še polni optimizma in volje do dela, pa naj živijo doma pri svojcih ali pa kot oskrbovanci v Domu starejših občanov, seveda pa je to odvisno od zdravstvenega stanja.

Naj za zaključek navedem verz iz spominske knjige:

Glej naprej, nazaj ne glej nikoli,
nov pogum bo zdravilo tvoji boli!

Pepca Mihelj, Knežak

Vojna, sovraštvo in nesebična ljubezen

Iztekalo se je leto 1944. To je bilo leto vojne, strahu, solz in gorja! Vsak dan so padale žrtve. Padali so predvsem mladi, na obeh straneh. Padali so Nemci, partizani, domobranci, četniki, srbski dobrovoljci in civilisti. Vsi mladi, predvsem moški, so bili mobilizirani. Eni so šli v partizane, druge so vzeli domobranci, tretje četniki. Veliko mladih fantov se še ni vrnilo iz italijanske vojske, še več mladih je bilo po koncentracijskih taboriščih v Nemčiji. Tudi ženske so bile v partizanih, po zaporih in v taboriščih. Doma so bili le starci, ženske in veliko otrok. Redkokje je bilo doma še kakšno dekle in še to je partizanska vojska organizirala za delo na terenu. Bile so kurirke, obveščevalke in aktivistke. Med temi terenkami je delovala tudi moja sestra. Takrat je imela 17 let. Sedemkrat so jo izdali. Sedemkrat so jo aretirali in sedemkrat zaprli. Zasliševali so jo in mučili. Nikoli ji niso mogli kaj dokazati. Po štirinajstih dneh so jo izpustili in jo nekaj časa nadzirali. Pred vsemi smo se skrivali in vseh smo se bali!

Vsak dan je terjal nove žrtve. Pod streli so umirali ljudje, ki smo jih poznali in imeli radi. Bili smo duševno in fizično izčrpani. Nismo gojili nobenega upanja na boljšo prihodnost. Prav takrat sem obiskovala drugi razred nižje gimnazije v samostanu v Trnovem. Učile so nas častite sestre. Bile so predane svojemu delu. Marsikdo od otrok je opoldne prejel krožnik enolončnice in košček kruha. Kot dobrotnice se zlasti spominim sestre Ane. Imele smo jih rade, pa tudi one so nam vračale to ljubezen. Vsaka po svoje. Politično so bile popolnoma nevtralne. Zunaj je divjala vojna, tu na samostanskem dvorišču pa sem se počutila varno in daleč od vsega. Prevzemala me je neka tišina in umirjenost.

Najbolj sem zaupala sestri Ingondi. Bila je profesorica. Učila nas je zgodovino. Bila je zelo zanimiva in močna osebnost. Pravzaprav je malo govorila in veliko delala. Tu pa tam je kaj malega vprašala, tedaj se je vsako otroče razgovorilo in potožilo o vsem kar ga je težilo. In tega ni bilo prav malo.

Le pogledala me je, brez besed je vedela, da jo potrebujem. Samo pokimala je. Ob koncu pouka sem jo čakala pred vrati učilnice. Vedno se je malo odmaknila, nič ni vprašala, le pogledala me je. Zbrano je poslušala. V eni sapi sem ji povedala vse kar se je dogajalo izven samostanskih zidov - o borbah med partizani ter Nemci in domobranci na drugi strani, koga so ubili četniki, kako so se maščevali partizani, kdo je v zaporu ... To so bile vsakodnevne novice. Sestra Ingonda ni nikoli dajala nobenega komentara. Vedno je bila zamišljena. Le nekoč mi je rekla:

”Potrpi in moli! Kmalu bo vsega konec. Pa mamo prav lepo pozdravi!”

To je bilo tudi vse, kar je spregovorila.

Njeno nasprotje je bila sestra Terezija, prednica samostana. Bila je stroga in nedostopna! Ko sem bila v največjih težavah sta mi ravno ti dve sestri pomagali. To je bilo prav pred božičnimi prazniki. Vsi dijaki, ki so bili rojeni do 31. 12. 1930 so prejeli vojaške pozive od Wehrmacht-a za razna fizična dela na domačem območju. Sama poziva nisem prejela, ker sem bila mlajša. Pohitela sem domov s to novico. Toda tam me je čakalo pošastno presenečenje. Moja sestra je namreč prejela poziv nemške policije. Čez dva dni naj bi odšla na prisilno delo v Nemčijo. Če se ne javi, jo čaka smrt zaradi nelojalnosti do Tretjega Rajha. V vsakem primeru je to pomenilo smrt. Bili smo obupani. Sedeli smo za mizo in molčali - starši, brat, sestra in jaz. Vsako vprašanje bi bilo odveč. Vsak po svoje je razmišljal o najboljši rešitvi. Misli so begale, se srečevale, se odbijale. Nihče ni upal pretrgati tišine. Sestra je bila med nami, obsojena. Živa, mrtva! Bila je v zadregi, ker smo jo božali s pogledi. Sama ni vedela kako smo jo imeli radi. Morda nas je dolgoletno skupno trpljenje tako zbližalo, da bi umrli drug za drugega.

Počasi in nedolžno se je spuščal mrak. V meni je divjal silen vihar. Mislim, da edini krat v mojem življenju. Nikoli več nisem bila sposobna tako hitro misliti in sprejeti

tako tvegane odločitve. Nikomur jo nisem zaupala. To noč nismo spali. Naslednji dan sem zgodaj vstala, se oblekla v sestrično obleko in obula v mamine čevlje. Odpravila sem se naravnost na nemško vojno komando. Bila je v sedanji občinski stavbi v prvem nadstropju. Osmo ura je odbila. Nemški vojaki in častniki so strumno hodili sem ter tja. Veliko jih je bilo. Prvega, ki je šel mimo sem ponižno vprašala kje je njihov komandant. Pokazal mi je. Močno sem potrkala in hkrati odprla vrata. Glasno sem pozdravila z dvignjeno roko:

”Heil Hitler!“

Častnik za pisalno mizo je bil presenečen, počasi je vstal in odzdravil. Začudil se je, da govorim po nemško. Povedala sem mu, da hodim v šolo in poleg drugega se učimo tudi nemškega jezika. Najprej da so nas učile sestre, profesorice, zadnje čase pa nek nemški častnik, ki je odličen profesor. Predenj sem položila poziv za mojo sestro, ga gledala v oči in mu rekla nekako tako:

”To sem jaz! Mene poziva Gestapo na delo v Nemčijo. Moji sošolci so prejeli pozive od vaše komande za delo na domačem območju.“

Poklical je višjega častnika. Nekaj časa sta se pogovarjala. Iz mize je potegnil dva lista. Na enem so bili vpisani dijaki od 14 do 17 let, na drugem so bile vpisane sumljive osebe, ki so morale na prisilno delo v Nemčijo. Podatki moje sestre so bili vpisani na drugem listu. Primerjala sta dva dokumenta, se med seboj posvetovala, me ogledovala in ocenjevala. Stala sem resno in spoštljivo. Nič nista ugotovila. Sicer sta me vprašala če imam sestro. Pritrdila sem in povedala, da ima 13 let in da je doma in ne hodi v šolo.

”Imaš brata?“

”Jawohl! Ich habe ein Bruder, ist ein gross Bandit - schissen!“ sem zavpila kar nenadoma, ne da bi pomislila kaj govorim.

”Koliko je star?“ sta planila oba hkrati.

Ko sem povedala, da mu je 10 let, sta se spogledala in nasmehnila.

Odleglo mi je. Komandant mi je zabičal, da moram naslednjega dne ob 10 uri dostaviti potrdilo o šolanju.

”Heil Hitler!“ sem ponovno zavpila in počasi odkorakala ven. Čimprej ven.

”Za danes je dovolj, kako bo jutri pa bomo še videli,“ sem si rekla na glas in se na pol živa privlekla domov.

Sestri sem zabičala, da morava zamenjati vloge - imeni. Ne vem, če me je takoj razumela, a vpraševala ni nič. Vdala se je v usodo, pa kakršnakoli pač bo! Šla sem h sestri Ingondi in se ji izpovedala. Pozorno me je poslušala in videti je bila zaskrbljena. Dolgo je molčala. Prepričana sem bila, da mi bo pomagala, tudi za ceno svojega življenja. Nisem se motila. Zvečer mi je izročila zaprto kuverto in naročila naj kuverto oddam nemški vojaški komandi. Bilo je potrdilo o šolanju, napisano v nemškem jeziku. Namesto mojih podatkov so bili napisani podatki moje sestre. To je bilo dejanje obupa in ljubezni. Na potrdilu je bil še pečat in podpis ravnateljice. Saj nisem mogla verjeti svojim očem. Tako stroga, tako nedostopna, pa tako človeška!

Naslednji dan je častnik prečrtal sestrične podatke na drugem listu. Skrbno jih je napisal na prvi list, kjer so bila napisana imena dijakov. Dal mi je tudi nov poziv. Nemci tega niso nič preverjali. Verjetno zaradi tega, ker so potrebovali delovno silo. Prve dni januarja smo se s pozivi prijaviли dijaki in dijakinje. Bilo nas je okrog štirideset. Odslej sem bila Vida Mršnik in sem bila med starejšimi. Bili smo iz različnih krajev naše občine. Nihče me ni spraševal in vsi so me klicali po imenu moje sestre. Vsako jutro smo se zbrali pred stavbo sedanjega sodišča. Preverjali so, če smo vsi. Vedno smo bili vsi prisotni. Odhajali smo na delo. Sekali in spravljali smo na kupe vrbove veje, dolge najmanj dva metra. Delo smo opravljale od Žabovice do Korena na bregovih Velike vode. Z vozom so to prepeljevali v prazno halo Tomšičeve tovarne. Na nekakšnih

stavah smo iz teh vej in žice delali mreže, ki so bile dva metra dolge in prav toliko široke. To so Nemci uporabljali za maskiranje tankov, kamionov in strelskih jarkov. Fronta se je približevala in potrebovali so velike zaloge tovrstnih maskirnih sredstev. Spominjam se, da sta v moji skupini delala Ljubo Janežič in Tanja Ličan. Zelo smo hiteli. Delali smo kake tri mesece. Sredi meseca aprila, ko je nastala splošna zmeda, smo ostali doma. Nihče nas ni šikaniral. V naše mesto so vsak dan prihajali številni begunci. Bežali so pred fronto. Nemci so še vztrajali. Zadnje dni aprila in prve dni maja smo doživljali pekel, kar je zgodba zase.

Ko je vojna končala je nastopila splošna euforija. Mene ni bilo zraven. Ostala sem ujeta v težke spomine vojnih grozot! Edini svetel spomin na vojno je, ko me kdo pokliče z imenom moje pokojne sestre Vide. Tedaj se razveselim in takoj vem, da smo skupaj delali pod ”TOT“. To so bili časi moje mladosti.

Nada Žnidaršič

Penzionist

Kaj penzionist je, vprašam,
rekli boste: "Človek star".
Protestiram, ne soglašam!
Človek star? Ja, Bog obvar!

Penzionist je človek v času,
ki mu pravimo jesen,
je podoben žitu v klasu,
žlahten je, že mal' lesen.

Žlahtnost, zrelost, tudi skromnost
so značilnosti ljudi,
ki jim tudi kruta stvarnost
hrbtenice ne skrivi.

Kaj penzionist je, vprašam,
rekli boste: "Človek star".
Zmota! Človek ja, soglašam,
starost pa je nepomembna stvar!

*Iz knjižice "Šopek kovanih rim"
Franca Ankersta
izbrala Pepca Mihelj*

Ob jubileju Fani Vrh-Benigar

Moja teta Fani Vrh je 10. decembra 1997 dopolnila častitljivih 99 let. Ponosna sem nanjo in zato Vam jo želim predstaviti.

Je ravna kot sveča, je dobrega spomina in vidi tudi dobro. Malce slabo sliši. Ko jo enkrat na leto obiščem, jo starejša hči preizkuša:

"Mama, ali veš kdo je prišel na obisk?"

"Ali je Sava? Nekam mlada je videti!"

Orientacija v času ji v teh letih dela težave. Zadnjič je izjavila, da je moja mama, to je njena mlajša sestra, umrla mlada. Pa je vendar imela 91 let. Zanj je bila res mlada, ker se sama že bliža stotim. Kljub letom je videti še vedno gibčna. To pomlad je spet obiskovala šmarnice v samostanski kapeli. Vedno je bila suha in visoka, kraljevske drže. Zdaj je še bolj suha in dozdeva se mi, da manjša kot nekdam.

Teta Fani se je rodila v Trnovem 17. decembra 1898 pri Jožinovi, staršem Jožetu in Heleni Benigar. Bila je četrta od sedmih otrok. Na veliki kmetiji se je z ostalimi brati in sestrami naučila pridno delati. Tako delavna je ostala vse življenje. Njen mož Anton Vrh iz Dolnjega Zemna, Ferjanov, je bil kovač. Zato so rekli mali hiši na Tomšičevi 11 "pri Kovačevih". Koval je konje, nabijal železne šine na kolesa, ki jih je izdeloval Čače. Vsaka

od štirih deklet je morala pomagati: odganjati muhe nemirnim konjem, napihovati meh, pridržati to ali ono. Še bolj so pomagale materi na njivah. Te so bile raztresene po vsem Trnovem in veliko je bilo hoje od ene do druge. Od Perišovih je teta vzelo njivo "na pol", doli Na mlakah, pri topolškem mostu. To je pomenilo, da je vsakemu pripadalo pol pridelka. Kasneje ji je oče dal v obdelavo nekaj njiv: eno na Rebrnicah v Gabrju, drugo v Babniku blizu današnjega Lesonita in v Malih Žlebeh pod šembijjskimi stenami. Tja so hodili "delat" drva. Teta je vse delala z rokami in vozila z vozičkom, stroga do sebe in neizprosna do hčera, ki jih je vzgojila v spretno in delavne ženske, kot je bila tudi sama. Proti koncu močevega življenja pa se je zavedla, da ne bo mogla imeti po njem pokojnine. Imela je že čez 60 let, ko se je zaposlila kot snažilka pri kmetijski zadrugi. Do sedemdesetega leta je nabrala 7 delovnih let in skupaj s tistimi iz mladosti, ko je delala pri Hranilnici in posojilnici v Trnovem, je dosegla minimalno pokojnino. Res majhno, a dovolj za njene majhne potrebe in še za male prihranke, da je tu in tam pomagala svojim hčeram.

Največji uspeh pa je dosegla z izgradnjo nove hiše. Tovarna organskih kislin je namreč "zrasla" na njihovi parceli. Hišico so jim porušili in družina naj bi se preselila na Topolc. Teta Fani je trmoglavo in neomajno zahtevala novo parcelo nasproti svoje bivše hiše, na drugi strani ceste. To ji je uspelo in zgradila je večjo in lepšo enonadstropno hišo na Tomšičevi ulici 18. S posojili so pomagale hčere, ki imajo v njej dovolj prostora, da jo z veliko ljubeznijo obiskujejo in negujejo.

Moja teta Fani je ponosna na svoje delo, ki ga je opravila v življenju. Pa tudi na svoja leta. Praznovanj in ceremonij ne mara, ker jo preveč vznemirjajo. Zato nikar ne hodite k njej. Privoščite ji še malo miru, vsaj do praznovanja stoletnice. Tedaj ji napišite v ta "cajtung" vse tisto, kar sem pozabila.

Sava

Olivno olje in zdravje

Prvi sledovi uporabe olivnega olja se javljajo v Mali Aziji nekako pred 6000 leti. Od tam se je večšina vzgoje oljk in priprava olivnega olja prenesla preko Egipta v Severno Afriko, a preko Grčije v mediteranski del Evrope.

V antični Grčiji je bilo olivno olje posebno cenjeno in so ga imeli za "tekoče zlato". Stari Grki ga niso uporabljali le za prehrano, ampak tudi kot kozmetično sredstvo, kot zdravilo in celo kot energent. V prehrani so ga uporabljali za termično pripravo mesa, za dodatek solatnicam in zelenjavi, za preliv ribam in celo za pripravo sladice. Kot zdravilo so ga uporabljali za zdravljenje luskavice, proti prhljaju, proti krčem v trebuhu itd. Ženske so ga uporabljale kot kozmetično sredstvo za negovanje kože po kopanju in tudi kot zaščito pred sončnimi opeklinami. Najslabšo vrsto olja so uporabljali za razsvetljavo.

Tudi Rimljani so na podoben način uporabljali olivno olje. V starih zapisih o Cezarjevih osvajanjih Severne Afrike zasledimo podatek, da je bil najvažnejši uspeh teh vojn ravno olivno olje, ker si je Cezar z osvoboditvijo Egipta zagotovil 3.000.000 mehov (iz kozje kože) olja letno za Rim in rimsko cesarstvo.

Z razvojem industrije je bila na žalost tradicionalna uporaba olivnega olja v mnogih mediteranskih deželah potisnjena na stranski tir. Glavni razlog je predvsem proizvodnja veliko cenejših rastlinskih olj. K sreči se je v mnogih predelih Grčije, Italije in Španije tradicija olivnega olja ohranila. Na vso srečo je tudi Svetovna zdravstvena organizacija ugotovila, da prav ljudje iz teh področij mnogo redkeje obolevajo za rakom dojke, za črevesnim rakom in za prebavnimi motnjami, aterosklerozo in njenih komplikacij (infarkt srca, možganska kap itd.). Prav po zaslugi raziskav Europoka je svetovna zdravstvena organizacija leta 1975 zastavila projekt s katerim je hotela ugotoviti kakaj ljudje ravno v teh deželah redkeje zbolijo za navedene bolezni in kakšno vlogo ima

pri tem prehrana, posebno še uporaba olivnega olja.

Po dvaindvajsetih letih raziskav so strokovnjaki prišli do zanimivih podatkov, ki nedvoumno govorijo v prid uporabe olivnega olja pri vsakdanji prehrani.

Ugotovili so, da se čir na želodcu in dvanajsterniku mnogo hitreje celi, če bolnik uporablja olivno olje.

Pri uporabi olivnega olja prenehajo prebavne motnje, ki so povezane z žolčnikom in žolčnimi potmi.

Mnoge vrste tumorov se veliko redkeje pojavljajo pri uporabnikih olivnega olja, ker protioksidna sredstva kot so fenoli, tokoferoli in karotenoidi, preprečujejo nastajanje teh tvorb in upočasnjujejo degenerativne procese oziroma staranje celic in tkiv.

Verjetno je najbolj značilen učinek olivnega olja prav delotvorni učinek proti aterosklerozi, kar se tolmači s povečevanjem količine tako imenovanega HDL (lipoproteini velike gostote), ki prenaša mastne substance iz celic v tkiva do jeter, od koder se izločajo po prebavnemu traku iz organizma. Na ta način se zmanjšujejo te škodljive substance, kar vpliva na okrevanje organov, ki so jih zajele aterosklerozne spremembe.

Olivno olje deluje tudi kot laksativ (lažje odvajalo).

Ugotovili so, da je uporaba olivnega olja pri termični pripravi hrane zelo koristna. Medtem ko se pri segrevanju rastlinskih olj pri okrog 180° C v času 90 minut pojavljajo škodljive snovi, se pri olivnem olju le te pojavljajo šele po 12 - 15 urah segrevanja pri enaki temperaturi. Razlog za to dejstvo je v tem, ker vsebuje olivno olje v glavnem oleinsko kislino, ki ima samo eno nezasičeno mesto in jo je težje oksidirati, poleg tega pa so prisotni tudi antioksidanti, ki smo jih že omenili.

Poleg številnih pozitivnih lastnosti olivnega olja je potrebno omeniti tudi dejstvo, da je lahko tudi škodljivo. Če namreč olivno olje vsebuje več kot 3,3% prostih maščobnih kislin ni za uporabo, temveč ga je potrebno rafinirati. Na žalost v mnogih mediteranskih deželah preprosto ni zakonske obveze za kontrolo kakovosti olja pred prodajo. Čim prej bi bilo potrebno sprejeti pravila Evropske unije po katerih bi kategorizirali olivna olja v Ekstravergine (manj kot 1% prostih maščobnih kislin), Vergine (manj kot 2% prostih maščobnih kislin) in Vergine - navadno (manj kot 3,3% prostih maščobnih kislin). Tako bi bil potrošnik zaščiten, ker bi vedel kakšno olje kupuje, a tudi cena bi bila prilagojena kvaliteti olja.

Glede na dejstvo, da pri nas uporabimo letno le okrog pol litra olivnega olja na prebivalca, v Grčiji, Italiji in Španiji pa le-ta znaša od 15 do 20 litrov na prebivalca, bi morali storiti vse, da bi se povečela uporaba olivnega olja. S tem bi dosegli, da bi se poboljšalo zdravje naših ljudi, saj znanstveni podatki nedvoumno pričajo o njegovi vsestranski koristnosti.

*Prof. dr. Miljenko Dorić
Medicinska fakulteta na Reki*

Pesem naše in vaše jeseni

Ponovno pišem o Mešanem pevskem zboru društva upokojencev iz Ilirske Bistrice. V zboru prepevamo izključno upokojenci, ki smo nekako že odpisani.

Ni vzponov, ni padcev! Ostalo je le veselje do petja. V teh enajstih letih, odkar pojemo skupaj, smo doživeli veliko lepih trenutkov. Vsakdo od pevcev je imel svoje srečne trenutke, žal tudi osebne težave. V vsem smo drug drugemu stali ob strani. Pesem nas druži in tolaži. Vsa naša osebna bolečina ni izjokana, temveč izpeta. Mi Primorci smo to pesem nosili v srcih ves čas okupacij in raznih prepovedi. Čuvali smo jo in negovali. Naša pesem je rojena iz velikega trpljenja. Zato bo živel in nas tudi preživela. Morda tudi mlajše rodove. To je najbogatejša dediščina, ki smo jo prejeli ob rojstvu. Zato jo moramo ohraniti za poznejše rodove. V tej čudoviti, otožni, morda romantični melodiji bodo zanamci iskali svoje korenine. Ohranimo jo takšno kot je, čimbolj izvorno, ker v njej je izpeta zgodovina nekega malega, ponižanega, a pogumnega naroda, ki je z zadnjim hrepenenjem pel "Monotono pojo mi kraguljčki".

Naša pesem ni samo naša pesem, temveč je molitev, zato jo nikar ne oskrnite!

Prosimo Vas, poslušajte kaj pojemo in to Vam polagamo v naročje, varujte to pesem in jo nesite naprej. To izročite svojim otrokom in vnukom. Mi smo srečni, da izvršujemo svoje zadnje poslanstvo in pojemo svojo zadnjo pesem. Ta napev je tih, a kljub temu poln radosti in bridkosti, ki so ju v naša srca zarisali spomini. Naša zadnja melodija, naš zadnji utrip, to je pesem, ki plemeniti in bogati našo jesen.

Nada Žnidaršič

Ledenice v Rečici

Konfiguracija zemljišča okoli vasi Zarečje je bila kot ustvarjena za pridelavo in shranjevanje ledu. Po sorazmerno ravnih travnikih tečejo potočki, ki imajo izrazito hudourniški značaj. Ob jesenskih deževjih prestopijo bregove in zalijejo travnike. Lastniki teh travnikov so potoke dodatno zajezili, da voda ni odtekala, hud mrzab pa je okrog Božiča to vodo zamrznil v led, debel tudi do pol metra. Ta led so sekali in lomili ter shranjevali v ledenice. Ledenica je bila stavba, sezidana iz kamna, z debelimi zidovi in s streho krito slamo. Ledenica je bila delno vkopana v zemljo, delno pa dvignjena nad nivo zemljišča. Stavba je imela običajno samo ena nekoliko večja vrata in je bila brez oken. V te stavbe se je shranjevalo led, dodatno so ga prekrili z debelim slojem močvirske trave, ki so jo pri nas imenovali peljud.

Tam shranjen led so v poletnih mesecih v nočnih urah vozili v Trst, na Reko in v Opatijo. Prodajali so ga slaščičarjem, le-ti so ga uporabljali za pripravo sladoleda, mesarji so z njim daljšali uporabnost in kvaliteto mesa, hotelirji pa so z njim hladili pijačo. Trgovina z ledom je cvetela v prvi polovici tega stoletja, najbolj pa med prvo in drugo svetovno vojno.

Najbolj znani prodajalci ledu so bili prebivalci Zarečja in sicer Mehulj, Zemljak, Kriks in Pire. Ledenice so imeli tam, kjer so sedaj stanovanjske hiše v Rečici. Bonzek pa je imel ledenico ob rečici Posrtvica, kjer je danes most za Brce. O stavbi ni danes več sledu.

V začetku petdesetih let (okrog leta 1952) so pričeli v podjetju KIK (Kmetijsko industrijski kombinat) z umetno proizvodnjo ledenih valjev s pomočjo kompresorja. Ta led so proizvajali sproti in čez celo poletje po sorazmerno nizkih cenah. To je pomenilo konec dobrega zaslužka s prodajo ledu za Zarečane in s tem tudi propad ledenic.

*Po pripovedovanju starejših krajanov
zabeležil
Igor Batista*

“Posvečena zemlja” tik pred izidom

V zadnji številki našega časopisa smo našim bralcem predstavili slovenskega pisatelja Franca Tomšiča, našega rojaka, in objavili tudi odlomek iz njegovega romana *Posvečena zemlja*. Zdaj sporočamo, da bo Prešernova družba v mesecu aprilu 1998 tudi izdala ta roman. Tega uspeha se Bistričani veselimo in avtorju že sedaj čestitamo. Vsekakor smo v pričakovanju predstavitve njegovega najnovejšega romana. O romanu je pisatelj Boris Jukić, recenzent knjige, za založbo zapisal naslednje:

Franc Tomšič je bil ekonomist in je življenje in delo tako tudi uravnal, dosledno in vztrajno, premišljeno, ko ni dovoljeval naključjem, da bi motila racionalni red, asketsko skoraj je prenašal morebitne izpahe, nepravilnosti, bolezni, razočaranja ... Opravljal je eno delo, a to temeljito. Tako je tudi pisateljevanje počakalo, da se je upokojil, in takrat, kot bi se začela drobiti trdna zgradba, iz katere so silili misli in čustva, dotlej varno shranjeni in varovani; naenkrat je zaplaval v neznano, ko se je moral prevrednotiti in zgraditi malo drugačne temelje.

Najprej znanstvena fantastika, jasno, ker znanstvena pomeni, da je merjena, racionalna. In potem fantastično, se pravi domišljijsko. Tu se je pokazalo, da so čustva tista, ki ne dovoljujejo, da bi se junak prepuščal višjemu redu, ki ne upošteva individualnosti. To je še najbolj prišlo do izraza v *Potopu*. In zdaj romaneskna povest *Posvečena zemlja*, povest, romanesknost in romantičnost, vse v enem.

Ko se je lotil skorajda romantične, a resnične zgodbe, in jo vpel v kroniko rojstnega kraja Ilirske Bistrice, je odpadla skorja, toliko bolj in pristno, ker je to kraj in so ljudje in njihove zgodbe, kakor jih je sprejemal v svoji mladosti, ko je bilo še vse rosno neobremenjeno, pa ranljivo in prav zato lepo in ga je zdaj potrebno ohraniti takega.

Pred nami je nenadoma prava pripoved z vsemi lastnostmi dobrega fabuliranja, ker Tomšič se izkaže za izvrstnega fabulista in potrpežljivega pripovednika, ker ne pozablja na orkestracijo. Vsakdo je v tej igri pomemben in odigra svojo igro pred nami brez sprenevedanja.

Začetek je na pokopališču, v njegovem posvečenem delu, grobokopa kopljeta grob, za zaljubljenca, kot se izve iz pogovora in se iz tega razplete zgodba.

Oba sta mlada in lepa in se imata na moč rada. Kot pa se za ljubezensko zgodbo spodobi, vmes pridejo nevšečnosti. To, da jima njegovi starši, ki so bogati, branijo, ju zdaj ne moti; zdaj še ne, ker gre mladost prek tega. Pride pa čas, ko starši odločno posežejo vmes in pošljejo fanta v šole na Dunaj. Dunaj je daleč, šolanje traja. Nekaj časa si izmenjavata pisma, tu je posrednica, ki jima pomaga ... Nastopi pa nepredvideno naključje, ko se tok pisem prekine, pri tem pomaga poklicna vedeževalka in pokvarjenka. Ko se po dolgih letih srečata, je mimo že nekaj zablod, življenje je izgubilo sled, a onadva sta mlada in to premagata. Takrat se zgodi, da izbruhne vojna, dekle pa je noseča in je njegova mati še vedno proti, zato sta mlada v zagati, dekle sama z otrokom ne bo preživela ...

Orkestracija zgodbi je okolje, vas Ilirska Bistrica, ki je v tem času proglašena za trg. Pravzaprav je roman hkrati kronika, panorama trga, mozaik ljudi, ki so se v času razcveta kraja ob vodi, ko so nastajali mlini, žage, ko so se ljudje ukvarjali s čebelarstvom, lesno obrtjo, trgovino, ko je že delovala tovarna testenin, ko so se ljudje izgrajevali, bogateli, nekateri ostajali v revščini, se preslojevali ali razslojevali, polno razpetništva ..., nastajali so novi družbeni sloji v stari Avstriji. V ta vrvež pade zgodba kot iz neba poslana; nežna je in nadvse krhka, in prav taka sta zaljubljenca, in taka ne morata preživeti.

Vse to vpenja zgodbo v kraj in čas, v čemer se utemeljuje pripoved, dogajanje, vse v dejanjih in značajih oseb. Tu je cela paleta značajev, trdnih in vztrajnih, krivičnih, pa neznačajnih, dobro izrisanih, tu so vaški posebneži (vedeževalka, ki skuša spremaniti tok), tu je povzpetništvo. Vse je do potankosti izrisano in trdno. Vse to se prepleta s komičnimi prizori, z jedkostjo neke tragike, ki izvira iz krivic, iz revščine, varovanja etične držbe, družbenih norm, slepe neizprososti, vse do nesmisla in vse to pripelje do tragedije, do konca, ko ogljikov monoksid in nož prerežeta nit neke čiste ljubezni.

Ne gre pri tem pozabiti besedja, melodije govora, kar vse barva kraj, čas in ljudi. Stvari, ki so že odšle v pozabo. Kdor je od tam, bo iz besed vohal oni čas, ki ga ni več.

Pred nami je torej tipična in lepa, klasična realistična domačijska povest z romantičnim pridihom in tragičnim koncem. Cepljena s sodobnimi prijemi v jeziku, kot so eliptičnost in odstranitve v stran. Trdna zgradba je tista, ki vse skupaj povezuje v epsko pripoved ljubezni in kraja.

Boris Jukić

Po sledih tradicije

Bistriška godba na pihala

Ilirska vila, 22. 8. 1922

Najstarejša znana fotografija bistriške godbe na pihala, posneta pred Hotelom Tomšič z dirigentom Petričem. Pred godbo je znak "Ilirske vile" s šopkom nageljnov in slovenskim zastavnim znakom.

V podnožju lire je listek s komaj vidnim izpisanim omenjenim datumom. Znak "Ilirske vile" pomeni, da člani godbe na pihala nadaljujejo bistriško glasbeno tradicijo, ki ji sledimo s pisnimi dokumenti od leta 1864 s prvim znanim nastopom domačega pevskega zbora ob ustanovitvi "Bistriške narodne čitalnice". Kasneje, v letu 1898, sta ime Ilirske vile prevzela tamburaški ansambel in pevski zbor, ki sta delovala še tja v prva leta svetovne vojne.

Glasbeno društvo Ilirska Bistrica

Sredi **tridesetih** let se je bistriška godba na pihala na novo oblikovala in delovala v okviru samostojnega Glasbenega društva. Dirigent je bil Ivan Cubr. Nabavo instrumentov je podprl velik prijatelj glasbe, domači posestnik in trgovec Alojzij Milostnik. Italijanska oblast je že čez nekaj let prepovedala delovanje društva. Godba na pihala je nadaljevala z vajami in nastopi v okviru domačega Gasilskega društva, vse do leta 1940, ko so bili gasilci mobilizirani in so odšli na Reko v gasilsko službo.

Sindikavno kulturno-umetniško društvo Tone Tomšič

V začetku **petdesetih** let društvo poleg pevskega zbora in dramske skupine vključuje tudi pomlajeno in na novo opremljeno bistriško godbo na pihala z dirigentom Alojzijem Gärtnerjem, po domače Lojzotom Dornim. Bistričani tedanje godbe ne bomo pozabili, saj so številnimi nastopi na vseh proslavah in

budnicah ob državnih praznikih obogatili mnoga slavnostna vzdušja. Omenimo dovtip iz tistih časov na račun takratnega dirigenta! Pred igranjem na proslavi dneva republike je dirigent godbenikom takole razložil program glasbenih točk, ki naj bi jih igrali: "Najprej bomo igrali 'njihove' kot so Himna, Zdaj zaori pesem o svobodi in Na juriš, potem pa bomo usekali naše!" Živahna dejavnost godbe je z odhodom starejše generacije članov počasi zamrla.

Kulturno-umetniško društvo Svoboda Ilirska Bistrica

Z novo oblikovanim društvom v začetku **šestdesetih** let in pomlajenim članstvom je na novo zaživela bistriška godba na pihala pod vodstvom sedaj že legende bistriškega glasbenega življenja z Lojzotom Gärtnerjem. Pokroviteljstvo nad godbo je tedaj imel Kmetijsko industrijski kombinat (KIK). Zadnji veliki javni nastop je ta bistriška godba na pihala imela 22. novembra 1964 v tedanji kinodvorani v bogatem programu, s katerim so Bistričani proslavili 100-letnico svoje Čitalnice pa tudi 100-letnico organiziranega glasbenega življenja v Ilirski Bistrici. Še posebej so godbeniki navdušili domače občinstvo z bistriško himno v priredbi za pihalni orkester. Celotno uspešno prireditev so morali vsi nastopajoči ponoviti. Žal se je v naslednjih letih tudi ta sestav godbe razšel.

Glasbena šola je v **sedemdesetih** letih poskrbela za ponovno oživitev pihalnega orkestra v Ilirski Bistrici. Na šoli je bila ugodna sestava učiteljev, ki so usposabljali učence za aktivno delovanje v pihalnem orkestru. Omenimo vsaj odličnega učitelja

za klarinet Milana Matičiča in dirigenta Alfonza Miščka in Iva Čargonja. Z odhodom Iva Čargonje na Reko v začetku osemdesetih let, je bistriška godba ponovno zamrla.

Generacijska razhajanja

V pogovoru z enim od urednikov Jesenskih listov je pred nekaj tedni stekla beseda tudi o vsebini tega glasila. Po ugotovitvi, da gre za solidno in odmevno obliko prikaza literarnega ustvarjanja upokojencev in ostalih starejših občanov, me je neposredno povabilo mojega sogovornika k sodelovanju nekoliko presenetilo. Menil je, da se tudi jaz približujem eni od pomembnih življenjskih prelomnic - prehodu v upokojensko obdobje, zatorej ... Pristal sem s pripombo, da bom sam izbral temo, ki pač ne bo literarna, saj se s tovrstnim ustvarjanjem nisem nikoli ukvarjal, da pa bo vsekakor povezana s problematiko "jeseni našega življenja". Soglašal je. Tako je nastal tale zapis o nekaterih vidikih našega življenja, problemih, ki se že dalj časa kopičijo in razraščajo, pa tudi o poskusih njihovega reševanja, za katere menim, da včasih niso najbolj posrečeni.

Če se vrnemo v našo nekoliko oddaljeno preteklost ali pokukamo v naše življenje po vaseh, oddaljenih od centrov, vidimo, da je vsebina vsakdanjosti povprečnega človeka povezana v harmonijo z okoljem, z naravo. Življenje neke družinske skupnosti poteka od rojstva do smrti "neobremenjeno". V preteklosti je bilo vsaj kar se starejših ljudi tiče, v marsičem ugodnejše od sedanjega. Starejši ljudje so zaradi svojih izkušenj bili spoštovani, ob razumnih izjemah, seveda.

Razslojevanje: socialno, stanovsko, versko, politično, glede na starost, nas vodi

v manj prijetno drugo skrajnost. Mladi ob prvi priliki "odletijo" iz gnezda in marsikdaj se pozneje starejših znebijo tako, da jih (tudi predčasno) nastanijo v domove za ostarele. V Ameriki, kjer se je tovrstna "moda" najbolj razvila, so šli celo tako daleč, da so (za bogataše) zgradili cela mesta, kjer živijo izključno ljudje tretjega življenjskega obdobja. Tudi pri nas potrošniška miselnost te vrste deluje vse močnejše, kljub temu, da so anomalije takšnih razsežnosti še sorazmeroma redke. Nerazumevanje med "mladimi" in "starimi" je vse večje, strpnost upada. Mladi živijo v svojem vedno bolj ozkem svetu in vedno težje razumejo probleme starejših - pravzaprav že ene od marginalnih, odrinjenih skupin.

Iz teh razmišljanj prihajam k mnenju, s katerim se morda marsikdo ne bo strinjal. Gre konkretno za glasilo Jesenski listi. Po moje je vsaj deloma pozitivno. Z vsebino se popolnoma strinjam, tudi kakovost pisanja (pozorno preberem vse prispevke) zasluži vso pohvalo. Ne morem pa se sprijazniti z dejstvom, da se v glasilu oglašajo samo starejši ljudje, predvsem pa nasprotujem namenu, da bi bili njegovi pretežni del bralstva starejša populacija, saj tako tudi ta list posredno predstavlja odmik od naravnega življenjskega ciklusa in okolja, o katerem sem svoje mnenje zapisal zgoraj. Menim, da morajo starejši pisati o sebi, vendar v glasilih, namenjenih najširšemu krogu bralcev. Takšne možnosti

Leto 1996 je rojstno leto najnovejšega bistriškega pihalnega orkestra, ki nas vsakokrat znova prijetno preseneča s svojimi imenitnimi skladbami. Ravnatelj glasbene šole Lazslo Balazs in odlični dirigent in pedagog Josip Grgasović sta uspela v zelo kratkem času pripraviti pihalni orkester z mladimi nadebudnimi glasbeniki, ki s hitrimi koraki dohitevajo in prehitevajo podobne ansamble v bližnji in daljni okolici.

Vojko Čeligoj

v našem kraju so, saj imamo dva lokalna časopisa. Vsebina bi morala biti vtkana naravno, nevsiljivo, v ustrezne rubrike. Kompromis bil bil, da bi v okviru takega časnika izhajala občasna priloga. Poleg večje naklade bi bila prednost še v tem, da bi se "glas" širil tudi med mlajše bralce, kar je pravzaprav glavno sporočilo tega pisanja. Ne verjamem, da bi eden ali drug bistriški časnik odklonil sodelovanje.

Kot pozitiven primer, ki ga navajam kljub temu, da v našem primeru še zdaleč ne gre za tako kritične razmere, je organizacija osnovnega šolstva v nekaterih državah, denimo v Italiji. Pred leti sem se prepričal, da so med "mentalno zdravimi" učenci v razredu "pomešani" tudi umsko in drugače prizadeti učenci. Obrazložitev učiteljice je bila, da niso potrebni socializiranja prizadeti učenci, temveč, da se morajo "normalni" naučiti živeti s tako ali drugače prizadetimi.

Kot pozitiven primer za "normalno" obnašanje v današnji družbi naj navedem Mešani pevski zbor društva upokojencev Ilirska Bistrica, ki zelo aktivno deluje v javnem življenju in enakopravno z drugimi skupinami ustvarja in prispeva k boljši kvaliteti življenja nas vseh, ne samo upokojencev.

Še enkrat torej: pisanje o "starejših" - da, pisanje v časopisih za "starejše" - ne!

Bonano Dimitrij

Pesmi Ljudmile Kreševič

Damjani

Rada bi odvezla ti
trenutke vse boleče
in tam položila
brezmejne čase sreče.

Rada bi sprejela
bolečine te skeleče,
z njimi bi zgradila
tebi domek sreče.

A glej, namesto mene
najvišji to bo storil,
vse to njemu daj,
Bogu se predaj.

Češnjev cvet

Kje zelena je dolina,
v sredi češnjev cvet pomladi?
O, če zdavnaj pokopani,
le spomini so ostali.

Ti živeli bodo večno,
za njih obstoj ne premine,
v njih so budne korenine
obsojene za večne sile.

O, zelena ti dolina,
češnjev cvet snežno beli,
duh tvoj me obkroža,
živi v meni.

Oče

Oče, vem, da v duhu tvojem
živi poslednji čas,
ko besede tiho so ihtele:
"Kelih pelina čaka vas!"

Oko je plavalo v solzah,
nemo govorilo:
"Kako ljubi vas,
sad ste moj - jaz vaš hrast."

"Vem, odhajam
onkraj neviden nam;
ob volji vsemogočnega
bo moj objem pri vas."

Hladen dom

Kot izgnan se zdim -
na polju brez rastlin -
brez koraka, da me spremlja,
brez nekdanj domačega odseva.

V očesu žarek je teman -
s temo zakrit domači hram -
tam nikogar ne poznam,
na dvorišču dremlje kamen vdan.

Tja bom stopil zdaj -
kamen zdramil z davnih sanj -
naj me sprejme v svojo dlan -
ogreje dan, v hlad vkopan.

Brezdomec

Glej, ob stezi tam -
nekdo sedi, plašč je razcefran ...
njega duh prisoten ni -
v sen odet ihti.

Pristopil je nekdo .
nad njega sklonil se -
lahno pobožal mu lase -
daroval besedi dve.

Nikar prijatelj, zdrami se!
Povej kaj teži te!
Bode meč me v srce ...
glej, oče me zapustil je, mati, kje je?

Sprejmi mojo dlan - dvigni se!
K tebi sem poslan - sprejmi me -
ne bom zapustil te -
zapoved ta mi dana je.

Geslo

Pošvedrani čevlji -
strgan plašč,
zapah duri -
rahlo trkanje - nemi glas
neutešen korak -
bogastva teža, v duhu čast!

Jesenski vrt

Na jesenskem vrtu sem pristala,
tako sama - tako sama...
s hrepenenjem iščem lik zaklada,
da uteha bi bila mi dana.

Prodrla bom v neba višine,
tam so zaklada korenine,
izpila bom sokove sladke,
iz jedra zlila grenke kaplje.

V jesenskem vrtu
tako sama - tako sama ...
v kelihu grenčica zbrana,
izpila bom do dna, zapoved mi je dana.

Domače ognjišče

Kje domače je ognjišče,
kje plamen iskroč,
mamine oči,
pogled ljubeč?

Čutim dih topline,
objeta sem v njem,
tako kot tisti dan,
ki bil je živ - ne sen.

Ognjišče ti domače,
plamen iskroč,
vrni trenutek sam,
da spočijem se v njem.

Utihljen krik

Kje dosegla krik bi,
da ublaži more težo ...
ko iz jutra v noč - iz noči v dan,
stiska oklep kovan.

Rodilo se z menoj je vse -
kar štetje mi prineslo je,
odreči nisem mogla se -
iz mene zraslo je.

Krik že davno utihnil je,
pred vpitjem sil
ni moč uničiti to,
kar z menoj je rojeno.

Obrazi našega kraja

Reza Zajčeva

Gospa Reza Zajc in dvorana, dva nerazdružna pojma trnovskega kulturnega življenja. Tam na Vodnikovi in Kosovelovi ulici, v še za današnje čase imenitni stavbi, sta domovali prireditvena dvorana in stanovanje Zajčevih, polni glasbe in lepe besede.

Gospa Reza je iz Ljubljane, čeprav Neljubljančanka, rojena v Trbovljah, prišla k nam s polnimi prsti klavirske glasbe in z izbrušeno govorico, ki je bila, v primerjavi z našo, melodiozna kot da jo spremlja prikrita glasba. V "dvorani" ni odmevala le njena lepa beseda in glasba ter predstave nastopajočih. Iz dvorane so k bralcem odhajale knjige iz knjižnice, ki sta jo tam organizirala z možem in jo je vodil Dolfe Valenčič - Jejkov. V njunem stanovanju, polnem knjig, glasbe in kulturnikov, je živela kultura. K njej so prihajali številni prijatelji iz ljubljanskih časov in z domačimi kulturnimi zagnanci, iz neposredne soseščine, stanovanje spreminjala v kulturniški salon. V njem je bila na repertoarju glasba, petje, beseda, debate. Kovali so se načrti o kulturi in prireditvah. Manjkal je le napis "Reza Zajc, kulturni salon". Deloval pa je brez takšnega ali drugačnega napisa in se selil v pritličje, v dvorano, med poslušalce in gledalce.

Tam je gospod Milan režiral igre kot se je takrat govorilo ali igrokaze kot so rekli še prej, in igralcem je bila gospa Reza besedni in govorni lektor, šepetalka in ko je bilo potrebno še glasbenica. Mož Milan je igral violino in včasih sta igrala skupaj, a kljub temu je bila njena prva violina klavir. Igrala je doma družini, prijateljem, sebi, poučevala doma in v glasbeni šoli kdove kolikerim mladim talentom na glasbeni poti "veliko poklicanih, malo izvoljenih".

Takratna glasbena šola, v sedanjem centru za socialno delo je bila začetniška in v njej je Reza Zajčeva orala glasbeno ledino. Od ustanovitve glasbene šole leta 1951 pa do leta 1958 je bila njena ravnateljica in ni orala le glasbene ledine, morala je skrbeti

še za organizacijo, delovanje in uveljavitev šole. S pomočjo Alojzija Grma in Marije Kirn je uspela postaviti temelje prve glasbene šole pri nas. Domači glasbeni poznavalci so šteli, da igra s posebno tehniko. Morda je bila njena tehnika igranja samo drugačna od dotlej poznanih. Glasbi je bila predana s srcem in dušo in svoj pedagoški poklic je opravljala z vso resnostjo. Njeni učenci so jo imeli za dobro a strogo učiteljico.

Pedagoškega dela ni opravljala le v glasbeni šoli in v času glasbene šole, pri njej so se izobraževali domači glasbeniki, kot recimo znani zborovodja Franc Benigar - Periš in harmonikar Jože Gärtner - Fičo. Po poroki z Milanom Zajcem še v daljnih dvajsetih letih pa je bilo videti, da njuna pot ne bo tako izrazito kulturniška in njena še posebej ne tako glasbena. Takrat, še pred drugo svetovno vojno, sta imele gostilno "Pri Ribariču", ki je bila predhodnica poznejše in sedanje Matetove gostilne. Imela sta sina, Miloša, in ko so ga nekoč v šoli vprašali, kakšno ime, poleg Miloš, še ima, je povedal: "Žajč, ma, ma ne tisti, ki tječe, uni, ki se taku piše."

Dvorana, kjer so stanovali, je bila last Milanovega očeta in priča o premožni družini, ki pa je v času pred vojno obubožala. To je bil verjetno tudi razlog, da sta se morala odreči gostilni. Ta "gostilniška nesreča" je bila morda sreča za njeno glasbeno življenje.

K nam je prišla iz mesta in svoje meščanske uglajenosti in kultiviranosti ni nikoli opustila. Ostala je meščanka v žlahtnem pomenu te besede in kot takšna je bila ves svoj čas sprejeta. Ostala je gospa še v čas, ki takšni posebnosti ni bil naklonjen in ta njen položaj dokazuje, da ni bila le gospa zunanlega videza, temveč da je njen videz odražal moč njenega notranjega duha. Skladni del njene podobe je bilo celo kajenje. Mnoge gospe so kadile, gospa Reza je kadila drugače, kadila je s cigaretnim ustnikom in to ne s kakršnimsibodi, z ustnikom elegantno dolgim, da je bilo njeno kajenje videti kot drobna gledališka finesa. Bila je strastna kadilka in Saška, takrat učenka glasbene

šole, je hodila po cigarete za gospo Zajčevo. Gospa Zajčeva pa je nekoč sklenila, da bo kajenje vsaj zmanjšala če ne celo opustila. Svoji učenki je naročila naj ji odslej prinaša samo po dve, tri cigarete. Takrat so jih prodajali tudi na komade. Ta sprememba pa ni dala pričakovanih sadov. "Po cigarete v komadih sem morala odtlej hoditi pač pogosteje", se spominja gospa Glavinova.

Tenkočutni ljudje, kakršna je bila gospa Reza, prenašajo tegobe vsakdanjosti težje kot mnogi, ki znajo življenje živeti zgolj razumsko. Težo življenja občutijo še s srcem, z dušo in bolečina je težja in težje jo je prenašati.

Ko je gospa Reza, za možem, izgubila z upokojitvijo glasbeno šolo in z leti še postopoma še glasbeno moč, ki ji je bila velik vir njenega življenja, je osamljenost postajala vse glasnejša, dokler ni v njej izgubila še svojega bogatega življenja. Njen klavir, na katerem je igrala in preigrala pol življenja, je dobil varno zatočišče v eni od nekdanjih učilnic našega samostana de Notre dame. L. Schnabel Fabrik in Wien, piše na njegovi polirani površini, dodani sta še letnici 1872 in 1873. Njegove tipke pa so zaznamovane z odtisi njenih prstov, ki so jih neskončokrat pritisnili v glasbo, ki je za vselej zaznamovala naše mesto.

Ivko Spetič

Kruh strica Rusa

Stric Frane Rusov je bil za nas otroke, takrat po končani drugi svetovni vojni in še dlje, pojem vsega dobrega. Čeprav reven, kot mi vsi, se nam je zdel bogat, ker je imel kruh, dober domač kruh, ki ga je sam spekel v velikem štedilniku enkrat ali dvakrat na teden. Ta kruh je delil otrokom. Kadar smo bili lačni, je mama rekla:

“Pojdite vprašat strica Rusa za kos kruha!”

In smo tekli k njemu, saj je bil stric Rus, tako smo mu pravili, naš sosed, doma s Putučica.

Doma smo imeli kruh, toda naš kruh je bil fermentov (koruzni) in tako trd, da ga ni bilo mogoče jesti. Sicer je bil videti kot pecivo, lepe rumene barve, nizek in kakor da je posut z orehi, ampak to je bila optična prevara, resnica je bila drugačna.

Stric Rus nam je z veseljem rezal velike kose kruha, zdelo se nam je, da se kar množi v njegovih rokah; ja, za vse ga je bilo dovolj.

Stric Frane Rusov je bil rojen leta 1900 in je živel sam v svoji hiši. Bil je srednje postave, srednjih let, umirjen in dobrodušen človek. Starši so mu zgodaj umrli, bratje so odšli v Ameriko, kakor večina naših sovaščanov, sestre pa so se poročile v sosednje vasi.

Bil pa je stric močno naglušen. Kdove od kdaj? Mogoče od rojstva. Takega se spominjamo od nekdaj. Zato smo morali pri pogovoru zelo kričati, zdaj na eno, zdaj na drugo uho. Včasih nas ni niti razumel, pa je napačno odgovoril. A bil je poln humorja. Ko je kakšno povedal, se je začel najprej sam smejati in to tako, da se je vse treslo na njem in mu cvililo in škripalo v prsih, revež je imel tudi naduho, potem smo vsi planili v smeh.

Vsak dan je prišel k nam na obisk.

“Kaj je novega?” je vprašal.

Rad je bral, zato si je redno izposojal pri

nas Kmečki glas in Slovenski Jadran, potem pa komentiral, modroval in tuhtal. O vsem: o razmerah pri nas in po svetu, kaj delajo Amerikani in kaj mislijo Rusi, no, o tem je govoril šepetaje. Ja, brihten človek je bil!

Kako se je preživljal? Imel je majhno kmetijo. Sam je obdeloval njive, ki so mu jih sosedje zorali in pobranali, živine namreč ni imel. Posadil si je nekaj krompirja in fižola, posejal pšenico, pa nekaj zelenjave in se potem celo leto trudil z okopavanjem, nagrinjanjem in spraviplom. Tudi vse senožeti je pokosil sam. Delal je počasi, kakor je počasi hodil in govoril, vendar je vse naredil pravočasno. Imel je tudi nekaj gozda, a ga ni rad sekal. Za kurjavo je uporabljal odpadne suhe veje in gozd redno čistil, kakor vsi sovaščani takrat, ki so le v veliki sili sekali debelejša drevesa. Na jesen je vse tržne viške - kakor rečemo sedaj - prodal in pustil zase le tisto, kar je potreboval. Tako je stric Rusov prišel do denarja. A ne za dolgo.

Ljudje niso imeli prebite pare, pa so si hodili k njemu posojati denar. Enkrat za plačilo davkov, drugič za osnovne življenjske potrebščine. Posebno sosedu Marija.

“Frane, prosim te, posodi mi samo za sol!”

Pozneje, ko se je tudi v naših krajih razširila omamnost prave kave pa:

“Prosim te, posodi mi za dva deka kafeta! Ti bom vrnila ko bomo prodali vola! Saj ga bomo kmalu!”

In to se je dogajalo v nedogled.

“Marija, vražja duša valje, da u lokvi kuhaš kafe, ti ga ne bi b'lu zaduosti!” In ji je zopet posodil. Pa drugim tudi.

Od časa do časa je tudi sebi kupil kakšen priboljšek. Tako si je nekoč za kosilo privoščil ribe. RIBE so včasih nosile Kastavke, tako kot češnje, smokve in kostonje, pa so to v Jelšanah zamenjal za

krompir ali fižol. (Tudi ta zamenjava sodi med lepša doživetja v našem otroštvu.)

Torej stric Rus si je nabavil dve ribi: eno večjo, drugo manjšo in si ju spekel. Pri njem je bil na obisku vsak dan naš maček, ki ga ni izpustil izpred oči. Ko je stric jedel manjšo ribo, je skočil maček kot blisk na mizo in mu vzel večjo ribo.

“Vražja duša valje, pa si me prevaril!”

Tega ni mogel nikoli pozabiti.

Nekoč si je kupil pršut. Cel pršut.

Neke noči, ko ni mogel spati, se je spomnil na pršut:

“Kaj ko bi si ga malo narezal?!”

In si ga je. Malo, pa še malo, pa še malo, dokler ni skoraj celega obdelal. Potem pa bi kmalu od žeje umrl. Koliko vode je popil tistega dne!

Življenje se je iz dneva v dan spreminjalo, vedno hitreje se je vrtelo kolo časa, a stric Rus ni dočakal velikih usodnih sprememb, ne tehničnih pridobitev sodobnega sveta, ki so preplavile tudi naše kraje. Tako ni, med drugim, videl televizije. Neštetokrat pomislim kako bi gledal na mali ekran, se čudil novostim, opazoval ta nori svet, poln nasilja, zmajeval z glavo in rekel:

“Iz tega ne bo nič dobrega!”

In še prav bi imel.

Pa ni dočakal tega, niti visoke starosti, čeprav smo otroci že zdavnaj mislili, da je star. V šestdesetih letih ga je na hitro pobrala zahrbtna bolezen.

Stric Rus - dobrotnik našega otroštva - nam je ostal v nepozabnem spominu. Še zdaj ga vidimo s hlebcom kruha v rokah, s kruhom, ki smo ga z očmi jedli, še preden nam ga je odrezal.

Cilka Udovič

Babičini nasveti

Posoda iz nerjavečega jekla ne bo imela madežev, če boste v njej pred prvo uporabo zavreli mleko.

Vam v vročih poletnih dneh otekajo noge? Vzemite večji šop bršljanovih listov in jih prelijte s pol litre kisa ter pustite stati 24 ur. Nato precedite, pogrejte in v tej tekočini namakajte utrujena stopala. Čutili boste olajšanje pa tudi otiščanci in kurja očesa se bodo omehčali.

Komarji!?! Dve kapljici metinega izvlečka kanite na blazino. Mirno boste spali vso noč.

Odlična poletna pijača: z ne premočnim pravim čajem prelijte na koščke narezano breskev, dodajte sladkor in pustite, da se vse skupaj ohladi v hladilniku.

Za pranje čipk, vezenin, oblačil iz svile ali drugih občutljivih oblačil je priporočljivo uporabljati vodo, v kateri smo skuhal olupljen krompir - toda brez soli. Potrebujemo približno tri krompirje na liter vode. Poleg čistilnega učinka dosežemo tudi rahlo impregnacijo tkanine in olajšanje likanja.

Želite preveriti če so kupljene ribe res sveže? Postavite jih v skledo z mrzlo vodo. Če bodo plavale na površini, pomeni, da so bile pred kratkim ulovljene.

Prebarvali ste pohištvo ali celo stene v stanovanju in vonj po barvi je še vedno močan in neprijeten. Čebulo narežite na koščke in jo postavite v večjo posodo z mrzlo vodo.

Želite prebarvati vrata in okna? Pred tem premažite steklene dele s kisom in veliko lažje jih boste kasneje očistili - barva se ne bo trdovratno prijela.

Nikoli ne pomivajte železnih posod! Zelo hitro bodo zarjavele. Posujte jo z malo soli, segrejte in očistite s časopisnim papirjem.

Zelo vam je všeč idrijska čipka. Ne perite jo preveč pogosto. Če pa je potrebna pranja, jo postavite v mlačno mleko za nekaj ur, sperite in posušite na zraku.

Imate suhe lase? Premažite lase in lasišče s pol kavne skodelice majoneze. Pokrijte lasišče s plastično vrečko in pustite delovati 15 minut. Večkrat splaknite lase in jih nato normalno operite s šamponom. Učinek bo presenetljiv.

Če boste olju za cvrtje dodali žlico kisa, bo hrana vpila manj maščobe in imela bo manj okusa po prežganem in pregretem olju.

Star in že skoraj suh kruh boste osvežili tako, da ga zavijete v mokro kuhinjsko krpo, postavite v hladilnik za 24 ur in ga nato popočete v pečici.

Spomini na težke čase

Ko sem v družbi upokojujencev stala pred spomenikom v Gonarsu, so misli nehote poromale v tiste dni pred pol stoletja in več. Tu je nekaj mesecev preživel moj oče, sama sem bila gost taborišča na Rabu, kjer je oče umrl v mesecu marcu leta 1943. Ni mu bilo dano, primorskemu beguncu (doma iz Vižovelj, občina Devin - Nabrežina), da bi še kdaj kopal kraške ograde.

Pot ga je po prvi svetovni vojni privedla v Vrhniko, kjer si je ustvaril družino z dekletom iz delavsko-kmečke družine. Kot avstroogrski vojak se je naučil voziti motorna vozila in tako je kot šofer pristal pri lesnem podjetju Lenarčič v Verdu. Po nekaj letih se je osamosvojil in se preselil na Kočevsko. Spominjam se, da sem triletna deklica branila leto dni mlajšega bratca pred sosedom - kovačem, ki me je dražil, da mi ga bo vzel. Prva postaja je bil Brod na Kolpi, nato Morava, Kočevska Reka, Koprivnik in nazadnje Mačkovec pri Oneku. V teh krajih je oče vozil avtotaksi, kočevski muzej pa hrani očetovo sliko prvega dvajsetsedežnega avtobusa FIAT, ki je povezoval Koprivnik s Kočevjem. Vse to do leta 1930, ko so posledice svetovne krize marsikoga spravile na kolena, tako tudi našo družino. Tedaj je bila že številna. Pet nas je bilo, šesti se je rodil potem v največji revščini, ko ni bilo kruha pri hiši. Stanovali smo v odročni vasi Mačkovec, dve uri hoda od mesta. Vas je štela 20 družin, od teh sta bili le dve slovenski. Kot najstarejša sem devetletna morala tedaj od doma. Šla sem k starim staršem na Vrhniko v šolo. Ni mi bilo hudega, vendar sem bila odtrgana od družine. Vrnila sem se čez štiri leta. Ko sem dopolnila štirinajst let sem se zaposlila v tovarni Horak v Kočevju, kjer je že nekaj let delal tudi moj oče. Vsak dan je opravil 9 km poti s kolesom ali peš, tja in nazaj. S seboj je jemal v kanglici mineštro za kosilo, ker menze tam seveda ni bilo. Sama sem stanovala bliže mestu. V tovarni sem bila dve leti, nato sem tri leta delala v Ljubljani. Kapitulacija Jugoslavije v mesecu aprilu leta 1941 pa nas je vse privedla domov. Bili so negotovi časi,

tembolj za nas, ker so vaški kulturbundovci takoj prvi teden aretirali mojo mater. Odpeljali so jo v Kočevje, od koder se prav gotovo ne bi vrnila, če bi Hitler zasedel Kočevsko. Ker ga ni bilo, so šli oni k njemu in tako so se izpraznile vasi. Nepremičnine pa tudi živino odhajajočih Kočevarjev je prevzela italijanska družba Emona, po vojni pa je bilo osnovano kmetijsko- gozdarsko podjetje. Te prazne vasi so leta 1942 tvorile prvo svobodno ozemlje, vse do roške ofenzive. Ta je zajela našo družino v gozdu nad vasjo, kamor smo se umaknili po nasvetu partizanov. S seboj smo odgnali dve kravi in dva prašiča in se nastanili v zasilni baraki skupaj z drugo slovensko družino iz iste vasi. Da bi hranili živali v gozdu, smo sestre hodile na njivo pod večer, kajti čez dan je bilo nevarno. Nekega večera nas je zajela nevihta, bila je tema kot v rogu, pa smo zgrešile pot in se izgubile.

Po šestih tednih se je vse končalo, ko so 15. avgusta vojaške kolone preresetale gozd in nas zajele z vsem, kar smo tam imeli. Zaman je mama prosila za kravo, da bi imeli mleka za otroke. Odpeljali so nas vse v zapor v Kočevje, se pravi mamo in pet otrok, starejši brat je bil pri partizanih, oče pa od meseca maja v taborišču. Tako je bil že drugič izničen trud večletnega dela. Ko so nas po tednu dni izpustili iz zapora, nismo imeli kam iti, ker je hiša na vasi pogorela. Usmilila se nas je mamina znanka, ki nam je v zameno za delo dala na razpolago eno sobo. Polegli smo na gola tla, na sebi nismo imeli ničesar razen oblačil. Po enem tednu svobode sva bili s sestro ponovno aretirani in poslani na Rab. Po dveh mesecih taborišča sva bili pripeljani na sodišče v Ljubljano, kjer sem bila obsojena na šest let zapora, sestra pa na štiri leta, ker je bila mladoletna. Obsojeni sva bili zaradi delovanja v mladinski organizaciji SKOJ. Dokaz je bilo poročilo, ki sem ga napisala in poslala okrajnemu odboru organizacije, katere arhiv je bil zajet v času ofenzive. Zame je bil to čas najčistejših idealov in trdne vere, da bo zlo premagano preden bo minila doba obsodbe. To prepričanje se je še utrjevalo v zaporu, ki sem ga preživljala najprej v Benetkah (Giudecca), zadnjih

osem mesecev pred izpustitvijo (23. novembra 1943) pa v Fossombronu. V Benetkah smo preživljali čas v skupnih prostorih in spalnicah, v Fossombronu pa smo bili v celicah-samicah. Dobro organiziran kolektiv je presegel vsa zaprta vrata. Srečevali smo se na dvorišču ob "urah zraka" (aria), prirejali predstave in izobraževalne tečaje. To ni bilo posebno všeč upravi, ki je nekega dne, ko smo bili zunaj, preiskala celice in odnesla ves pisalni pribor, papir in vse, kar bi lahko služilo organiziranemu delu. Sledila je šestdnevna gladovna stavka. Med njo so voditeljice umetno hranili, da bi zlomili našo voljo. Ni bilo tako, le razdelili so nas v šest skupin in nič več nismo bile skupaj. To nas ni oviralo. Manjše skupine so vneto prebirale kar je bilo napisano v jetniškem časopisu, ki je krožil od celice do celice. Nekatere zapornice (bile smo Slovenke, Dalmatinke in Črnogorke) so imele zvezo z zunanjim svetom. Sproti so nas obveščali o dogajanjih na fronti v domovini in v svetu. Koliko vsega sem se tam naučila! Poleg zgodovine razvoja družbe, politične ekonomije je bilo posredovano tudi nekaj osnov drugih ved, vse kar so nekatere v vodstvu znale ali našle v knjižnici. Meni so kmalu po prihodu preskrbele Dostojevskega Zločin in kazen v italijanščini (ki je tedaj nisem obvladala) in zraven slovar. Zame je bila to visoka šola, ki mi je nudila znanje, ki mi prej ni bilo dosegljivo zaradi težkih razmer. Vse to delo je bila priprava za čas, ko se bomo lahko vključili v aktivni boj, ki se je bil zunaj jetniških zidov. Prišel je 8. september in kapitulacija Italije, nam pa so se odprla vrata zapora. Nune so čakale ne vem kakšna navodila, ki jih ni bilo. Odšle smo šele po posredovanju Rdečega križa in organizacije OF, ki je omogočila, da smo po skupinah odšle, še pred prihodom Nemcev. Pot domov je bila zgodba zase, za vsako posebej. Moja pot je vodila najprej v Ljubljano, za kratek čas na Vrhniko. Po vzpostavljeni zvezi z gibanjem sem bila nekaj časa v Ljubljani v ilegali. Tiskala sem ilegalni tisk na ciklostil. Ob koncu meseca avgusta leta 1944 sem prišla v Brkine (z vlakom do Košane s ponarejeno izkaznico). V bunkerju pod Suhorjem sem delala v tehniki, dokler se

nismo zaradi ofenzive morali premakniti na Javornik nad Knežakom. Pred očmi imam prizor na božični večer leta 1944, ko sem pod odprto lopo kuhala večerjo za svojo skupino štirih ali pet fantov, nato smo legli k počitku na smrečje pod šotor, prav tako kot svetopisemski begunci. Pozneje smo dobili barako in nadaljevali z delom. V mesecu marcu leta 1945 so bile zopet hajke, pretrgane zveze in dobave, tako da smo izčrpali vse zaloge. Neke noči smo odšli na Juršče, dobili hrano za nekaj dni, nazadnje pa smo se morali umakniti v Strane pri Podnanosu. Prepuščeni samim sebi zaradi burnega dogajanja zadnjih dni vojne, sem odšla iskat zvezo in tako prišla v Trst, kjer sem tudi ostala. Bilo je to 9. maja leta 1945.

Predaleč so me zavedli spomini. Prikazani dogodki pa dokazujejo, kako nujen je bil odpor proti italijanskemu in nemškemu okupatorju, ki sta nas hotela zbrisati z obličja zemlje. "Tako pa še živimo, čeprav nas je milijon samo" po besedah pesnika Karla Destovnika - Kajuha. Samo boj nam je omogočil, da smo po vojni svobodno zadihali, samo boj je preprečil Hitlerjev ukaz: "Naredite mi to deželo nemško". Ta boj je terjal žrtve v ljudeh in materialnih dobrinah. Koliko hiš je pogorelo, koliko vasi se je izpraznilo! Del teh izgub so tudi žrtve, katerih spominu smo se prišli poklonit pred spomenik na pokopališču pri Gonarsu.

Nadja Pahor

Znani Bistričani in njihovi ljubljenci - psi

V prejšnjih dveh številkah Jesenskih listov sem pisal o odnosih med psom in človekom. Ob tem pisanju se mi je porodila zamisel, da bi bralcem predstavil nekaj znanih prebivalcev Bistrice, ki imajo v družini psa.

Tako sem po naključju v gostilni pri Matetu srečal dr. Antona Grilca. Pred gostilno ga je vdano čakal že malo ostarel pes mešanec, pozneje sem izvedel, da mu je ime Lero.

Beseda je dala besedo in že čez nekaj dni sem se pripeljal na dom Grilčevih v Gradnikovi ulici.

Na dvorišču me je pričakal Lero in obotavlja je lajal ter mahal z repom. Spremil me je do vhoda v hišo, kjer se je z druge strani vrat oglasil lajež v duetu. Kar lep sprejem za vsakega gosta, zame pa toliko bolj prijeten, saj sem vedel, da sem prišel pred pravo hišo.

Na vratih me je pričakal dr. Grilc, nasmejal se je in me povabil v hišo. Pozdravil sem se še z njegovo ženo in njuno hčerko. Posebnih uvodov v pogovor res ni bilo potrebnih, saj so se prijetni sogovorniki iz družine dr. Grilca izkazali kot zelo dobri sogovorniki, dva kužka - Feron in Ari pa kot mirna poslušalca. Le Ari je bil bolj nezaupljiv in se je raje umaknil v kuhinjo,

od koder je verjetno vlekel na ušesa in ugotavljal ali se pogovarjamo tudi o njemu. Feri pa si je kot gospodarjev pes seveda izbral mesto v naši sredini.

Naj uvodoma omenim, da je dr. Grilc pol Gorenjec pol pa Pivčan, saj je bila njegova mama iz Pivke, stara mati iz Zagorja, oče pa iz radovljiškega kota.

Brez nekaj vprašanj seveda ni šlo, pri čemer je pri posameznih pogovorih in odgovorih sodelovala tudi žena Nastja.

Kako ste priromali v Ilirsko Bistrico in kako se v njej počutite?

V Bistrico sem prišel 1947 leta kot študent medicine. Študiral sem v Ljubljani, zaključil šolanje in diplomiral pa na medicinski fakulteti v Zagrebu. Stažiral sem v bolnici na Sušaku, se zaposlil kot mlad zdravnik v Ilirski Bistrici in tu služboval do odhoda v pokoj. Delal sem v splošni ambulanti, na otroški in kot ginekolog v zdravstvenem domu v Ilirski Bistrici, pa tudi v ambulantah v Knežaku, Jelšanah, Podgradu. V Bistrici sem rad, saj mislim, da me domačini spoštujejo in me imajo radi, seveda za tisto, kar sem dobrega naredil za zdravje Bistričanov.

Pripovedovali ste mi, da ste veliko dela opravljali na terenu, velikokrat tudi peš in po odročnih krajih, saj vam ni bilo žal umazati ne čevljev ne obleke, da bi obiskali bolnika ali pa pomagali na svet malemu dojenčku. Kakšni so bili občutki, ko ste prihajali k hiši pacienta, pa vas je pričakal besen lajež gospodarjevega psa?

Veš, meni je bilo pomembno, da sem prišel do bolnika in nikoli se nisem ustrašil ne slabe poti ne psov. Moje mnenje je, da moraš k psu pristopiti z dobrimi nameni in bo tudi pes razumel, da ne ogrožaš njegovega doma. Nekoč se mi je zgodilo, da je gospodar pritekel ves prestrašen iz hiše, ko sva se že s psom pozdravila (polizal me je po roki), saj je po njegovem pripovedovanju njihov pes zelo hud in je samo nekaj dni prej kar pošteno ogrizel soseda. Žival čuti, da se je ne bojiš, da ji zaupaš, zato se ji lahko približaš mirno in z dobrimi nameni. Tako ti bo tudi zaupala.

Pri hiši imate dva psa, pri čemer vidim, da je eden v hiši, drugi pa zunaj. Kaj vam pomeni pes in kaj menite o sožitju psa in človeka?

Pri hiši imamo dva psa. Lero je prišel k hiši popolnoma slučajno. Na osnovni šoli je več dni čakal učence, ki so ga v času šolske malice nahranili. Nekega dne pa je prišel s sinom domov in ostal je pri hiši. Tako je postal naš. Pod oknom si je nagrabil listje in ne premakne se več od hiše, razen ko grem k Matetu poklepetat z domačini in me spremlja do tam ter počaka, da skupaj odideva domov. Feron pa smo kupili in je dejansko član naše družine (Feri, pojdi k očkotu; Ferči bodi priden; Ferko, pridi sem; Ferči hop - to je le nekaj pozivov malemu črnemu španjelu), saj zna pokazati marsikdaj več ljubezni kot pa človek. V družini je tudi hudo, če izgubiš psa.

V zadnjem obdobju večkrat zasledimo članke iz tujine, v katerih preberemo, da zdravniki posameznim bolnikom (otrokom, ljudem z psihičnimi težavami, bolnikom s previsokim ali prenizkim pritiskom in podobno) psa "napišejo na recept". Kakšno je vaše mnenje o tem?

Iz lastne izkušnje lahko zagotavljam, da pes in njegova toplina, prijaznost oziroma njegova bližina dobro vplivajo na bolnika. Morda je še bolj pomembno, da bi otroci imeli možnost druženja s psi. Ne le zaradi igre, ki je otroku in psu pomembno pomagalo pri odraščanju, ampak tudi zato, ker ima tako otrok zaščitnika in občutek varnosti.

Naj se Vam dr. Grilc na koncu zahvalim za prijeten klepet in Vas še vprašam: kako pa si organizirate dan sedaj, ko ste že nekaj časa v penzionu? Je občutek, da ste pomagali ljudem v zdravstvenih težavah prijeten? Se vam zdi, da ste v svojem poklicu uživali?

Poklic zdravnika daje zadoščenje, da je bilo življenje smiselno in koristno. Kdaj pa kdaj me tudi še najdejo in prosijo za pomoč pri športnih prireditvah. Sicer pa kontaktiram z ljudmi, ko grem na dnevni sprehod k Matetu, do koder me običajno spremlja moj Lero.

Naj zaključim, da je bil pogovor z dr. Grilcem in njegovo družino prijeten in domač. Kot sem pri pogledu na njihove pse videl, jim je lepo v njihovi bližini in z njimi.

Vojko Štemberger

Poznal sem jih

Štrige

Pod stropom se je zadrževal rahel dim, spominjal je na zapoznani oblaček. Žerjavica na ognjišču je tlela, gospodar pa je nanjo vrgel nekaj polen. Ogenj je ponovno osvetlil temačno kuhinjo, tako da se je lepo razločilo obraze, ki so zrl v plamen. V kotličku, obešenemu na kljuko, je zabrbotala voda, gospodinja je vanjo vsula pest fižola in pomešala. V zraku so še visele besede, čudne sence pa so poplesovale na zgrbančenem in s sajami prevlečenem zidu.

“Štrig ni, pa amen,” je zazvenelo izpod na oči potisnjene klobuka. “Govuorte vi ča ki čete, ja vam rečem, de jih ni.”

Mrmrajoče odobravanje ali zanikanje se je slišalo, prisotni pa so le pričakovali še kakšen trdnejši dokaz. Otročaji smo z odprtimi usti pričakovali utemeljitev.

“De jih ni? Ja vam dim, de su. Vi si dobro poznate Matuljinega Janeza i njegovu Micu. Pošljušajte i sami bute vidli, de štrige su!”

Možje in ženske so se umirili, mlajši pa napeli ušesa. Stari Tonin je znal pripovedovati tako, da si samo poslušal.

Tonin je s popečkom podrezal ogenj, da so iskre zaprasketale in na novo zarisale sence po zidu, mi pa smo ob pripovedovanju kar videli Matuljinega Janeza kako se z negotovo hojo oddaljuje od zadnjih podbeških hiš. V Podbežah je imel neke opravke, oglasil se je v kar nekaj domačijah, se pogovoril, popil kozarček ali dva domače slivovke in se tako dokaj dobro podkrepil. Dobra volja se mu je razlezla po vsem telesu, mudilo pa se mu ni več.

“Saj je guorko, spomlad je udi, duoma grem lahko tudi pod nuoć, sej ne bum zmrznul.”

Majski večer se je prevesil, zvezde so se že prikazovale, le tam nad Žabnikom je še rdelo nebo. Janez se je končno odločil, da

jo mahne čez podbeški jarek, nato pa čez Grmado proti Podgradu, se pravi domov. Nekoliko negotov korak je pospešil, ko je prilomastil v dolino. Pot po kar zaraščeni rebri ga je nekoliko usopihala, pa tudi pot mu je bila čudna. Kaj kmalu je ugotovil, da je nekoliko zašel z uhojene steze. Da jo bo ponovno našel, je bil gotov, zaužita dobrota, slivovka, mu je dala korajžo. Lomastil je in sopihal hiteč proti stezi, ki pa je ni in ni hotelo biti. Zaužita omama in hitra hoja sta ga zdelali. Samo malo počitka, pa bo. Usedel se je na kup suhega listja pod pravkar vzbrstelo brezo in globoko zadihal. Zazdelo se mu je, da je to najlepší del poti, veke so mu utrujeno lezle navzdol, in najbrž je malo celo zadremal. Nenadoma se mu je zazdelo, da nekaj vidi pred sabo, nekaj svetlega. Nekolikanj nelagodno mu je postalo, po hrbtu ga je zmrazilo, na čelu pa je začutil kaplje znoja. Ne ena, še več drobnih lučk je zasvetilo okrog njega. Napel je oči in glej ga zlomka. Majhne svetlikajoče ženičke so poplesavale okrog.

“Jezus na, tuo su štrige, prov sigurno su štrige. ča bu z manu!”

Prvi strah je pregnal pogum, ki je bil še posledica tistega dobrega šnopsa. Z odprto dlanjo je nanaglo zamahnil proti najbližji štrigi in bliskovito stisnil dlan. Imel jo je, imel. S prosto roko je poiskal v žepu vžigalice, stisnil škatlico pod pazduho roke, v kateri je stiskal štrigo, vzel iz škatlice vžigalico in jo podrgnil po premazu. Zaiskrilo se je in zasvetilo. Previdno je odprl dlan in, o strela goreča, v roki je stiskal čisto navadno kresničko.

“Na, ta je dobra, svitla rit, ja pa sam mislu, de je štriga.”

Domov je prišel proti jutru, ne v najbolj spodobnem stanju, pripoved o štrigah pa je Mico tako razjezila, da se Janezu ni dobro pisalo.

Tonin je utihnil, razočarani poslušalci pa so godrnjali.

“Rjekou si, de štrige su. Po tim, ča si nam povidal, jih sigurno ni.”

Tonin se je namuznil in jih potolažil, da ni še končal.

“Kakova dva čjedna Janeza ni blo sz hiže. Niki dan pa smo sidili pred oštariju i Janez je prišou h nam. Povabu sam ga, naka sjede i ga prašal, kadi de je bu tuliko cajta, de ga nismo vidli. I znate ča mi je rjekou? - Tista muoja ŠTRIGA me ni pustila!”

Takuo, zda znate, de štrige su!”

Zdrava kot dren

Rozine ni že dolgo med nami. Sem pa tja jo kdo vendarle še omenja, zlasti takrat, ko ta ali oni potoži čez svoje zdravje.

“Če bi bu rad buolan kot pokuojna Rozinca?”

Bilo je takole. Rozini je bilo krepko čez devetdeset let, ko jo je Bog poklical k sebi. Bili smo prepričani, da drugam ni šla, saj je bila bogaboječa in pobožna ženska. No, da je kdaj pa kdaj kaj grdega in nespodobnega poočitala svojemu možu, najbrž ni bil tak greh. Hudobneži so sicer menili drugače, da je bilo še kaj in podobno, pa naj bo kakorkoli, Rozine ni več med nami, mnogo, mnogo pred njo pa je kar potihoma odšel tudi Jože, njen mož namreč.

Pa saj vse skupaj ne bi bilo nič posebnega, če Rozina ne bi ob vsaki priliki, ki se ji je ponudila, to pa za klepetavo in radovedno Rozino ni bilo poredko, javnila, kako da je bolana. Kaj Jože, on je zdrav kot dren, njemu ni nič, ona, ona pa je bolehna reva. Nič ni pomagalo, da so jo hotele bronamerne sosede prepričati o nasprotnem, nič ni pomagalo. Ona je bila zelo uboga in samo na to je čakala, da jo pokličejo k večnemu počitku. Pa kot da se ne bi zanjo nihče zmenil, kot da so pozabili tisti tam gori nanjo.

Tako betežna in “johova”, kot je rada zase rekla sama, se je odpravila k zdravniku. Na našo srečo ali pa na njeno žalost, je nekdo čul pogovor pri zdravniku, ki je pač čisto slučajno pustil odškrnjena vrata v čakalnico.

“Joj, gospud duohtar, vam ne muorem povidat, kakuo me grozno boli glava,” je začela naša gostobesednica. “Time kot da će mi raznjest, pa čjelo mi gori, nutri, zad ze njim, pa mi nebija, kot de iman nutri kakov batić. Vuoči se mi suziju, posjebno kada kiham ali kašljam, de vam ne guovuorim od nuosa, ki mi je skora zmiram zemašjen. U ušjesih mi šumi, de skuora nič ne čujem. Ma vi, gospud, tuo narbuolj znate.”

“Gospa ,” je poskusil zdravnik, a mu ni uspelo, saj ga je Rozina zaustavila z naglo kretnjo in novim plazom besed.

“Hudo tješko požiram, vujsta pa iman kar naprd suha. Ma de vi znate, kakuo mi šumi u prsih, diham pa takuo, kot bi imila kovaški mih udi nutri. Tuj sz trbuham ni sje, kot bi muoralo bt. Boli me i kar naprt sam zeppta i nepuhnjena. Znete, de ni glih lipo, kada muram, sej znate ča. Posjebo, ko su ljudi blizuk. “

“Gospa, prosim,” jo je ponovno hotel zaustaviti doktor, a brez uspeha. Rafal se je nadaljeval.

“Hrbat će mi pućit. Znete, de se ne muorem nanka sklonit. Nu, malo se lahko, ma nje takuo, kot sam se, ko sam bla mlada. Z nuogami pa imam sploh križ. Glejte tuo koljeno, če se vam ne vidi, de je debelije kot drugo? Stopal vam nanka njebi kazala, sej su ena sama bolećina. Gospud zdravnik, lipo vas pruosim, pomuožite mi i me ze silu pokrpaite.”

Predah v pričakovanju odgovora je zdravnik izkoristil:

“Gospa, kaj pa vaši čevlji, je tudi te potrebno popraviti?”

Če je bilo vse to res, ne vem, vem pa to, da je Rozina kar krepko preživela doktorja.

Opomba: Seveda so imena izmišljena, zgodbici pa prirejani, saj razumete.

Zapisal

Franc Gombač - Frane Petrov

Turistično društvo Ilirska Bistrica vabi

Za prijaznejši kraj

Vsako novo koledarsko leto začenjamo z obračuni dela v preteklem letu in vsemogočimi načrti za prihajajoče leto.

Včasih je takšno ravnanje težko razumeti, saj se nič - razen rojstva in smrti, ne začne ali konča v trenutku. Običajno se dogodki začenjajo in končujejo neodvisno od datuma na koledarju in zato je prav, da na začetku leta opozorimo na nekatere stvari, ki se dogajajo in prav bi bilo, da se o njih čimveč govori in seznanja. S tem člankom in članki, ki bodo sledili na to temo tudi v naslednjih številkah, želimo prebuditi v dobro mislečih ljudeh željo po ozaveščanju o tem, kaj je potrebno storiti, da bi imeli rajši svoj kraj. Pa ne samo zaradi nas samih, temveč tudi zaradi naših otrok, da bi tudi oni imeli svoj kraj rajši, da se ga ne bi sramovali in se radi vračali domov. Tudi zaradi tujcev, ki prihajajo in bi o kraju, naših ljudeh in njihovih navadah radi izvedeli kaj več. Ne sme nam biti vseeno kakšen bo vtis, ki ga dajemo.

Vedno več je ljudi, naših sokrajanov, ki z utripom in videzom našega kraja niso zadovoljni. Precej ljudi je takih, ki menijo, da Ilirska Bistrica nima ničesar, s čimer bi se lahko kosala z drugimi turistično zanimivimi kraji in da je to še vedno kraj, ki ga je negativno zaznamovala prisotnost vojske v preteklosti in neustrezna, ekološko sporna industrija. Pa ni res tako - Ilirska Bistrica z okolico ima neprecenljiva območja naravne dediščine in tudi kulturna dediščina ni zanemarljiva, le izpostaviti je potrebno posamezne spomenike, jih primerno urediti in predstaviti, pa nam bodo vsem v ponos. Potrebno je primerno urediti okolje v katerem živimo, pomesti smeti najprej pred svojim pragom, potem pa opozoriti še soseda naj stori enako.

Ali se da z dobro voljo, veliko truda in z malo denarja kaj narediti? Seveda, le rokave je treba zavihati, malo prostega časa podariti temu namenu in stakniti kaj denarja, pa bi šlo. In v naših, tudi v upokojenskih vrstah imamo dovolj znanja, volje in časa za uresničitev povedanega.

Tudi denar bi se dalo priskrbeti.

Zato vabimo:

Kdor se želi včlaniti v Turistično društvo v Ilirski Bistrici naj v gostilni “Baša Rihard” izpolni pristopno prijavo, vplača letno članarino in se odzove na pozive upravnega odbora društva, ki vodi posamezne aktivnosti. Pričakujemo, da bomo v kratkem dobili poslovni prostor, kjer se bomo sestajali. Tam bomo lahko posredovali informacije o delovanju društva in turistične napotke. Pričakujemo vas!

Ker smo šele na začetku koledarskega leta želimo, da se tudi Vam izpolnijo vse skrite želje. Naj Vas spremljata sreča in zdravje!

Vojka Lenarčič

Moje najljubše ugotovitve in resnice

Zgodovina

V morju povprečnežev je tudi nekaj vpisanih v zgodovino. Teh pa ni izbrala zgodovina, oni so si njo izbrali.

Smrt

Smrti se ni treba bati: dokler smo mi - nje ni, ko ona pride - nas ni več.

Usmiljenje

Če vržete kost psu, to ni usmiljenje. Usmiljenje je, če ste kost pripravljeni deliti s psom, pri tem pa ste prav tako lačni kot on.

Planinarjenje

Planina je nekaj kar te vleče, kot če ješ hruške. Poješ eno, dve, tri...

Skrivnost

Trije lahko ohranijo skrivnost samo če sta dva mrtva.

Uspeh

V življenju uspejo tisti, ki se znajo pobrati in začeti znova.

Zadovoljstvo

Zadovoljstvo je naravna vrednota, razkošje pa umetna revščina.

Hitrost

Nič ne pomaga, če tečemo. Treba se je odpraviti pravočasno.

Bolezen

Devetindevetdeset odstotkov ljudi na svetu je bedakov, ostali so v veliki nevarnosti, da se okužijo.

Čas

Če ne najdeš časa da bi nekoga obiskal, pomeni, da ga ne potrebuješ in da ti nič ne pomeni.

Ljubezen

Sleherna ljubezen je zahteva in obljuba hkrati. "Odpovej se sebi in našel boš mene!"

Zbrala in uredila: Ivka

Čas življenja

Čas, čas, čas,
kaj delaš vse iz nas?
Najprej nam življenje podariš,
nas veseliš,
nas žalostiš,
na koncu vse skrbi utopiš.

Življenje

Kot zvezdni utrinek je življenje:
kot kratko doživetje
in večno hrepenenje.

Snežnik

Prelep si snežniški svet:
naj bo pozimi,
ko v sneg si odet,
naj bo poleti,
ko ves si en sam pisan cvet.

Vilko

Kotiček za križankarje

Križanka

Za nagradne križanke iz 4. številke smo prejeli 18 rešitev. Med pravilnimi rešitvami smo izžrebali tri nagrajence in sicer:

1. nagrada:

Zorka Saje
Rozmanova 5
Ilirska Bistrica

2. nagrada:

Josip Čanadi
Rozmanova 42a
Ilirska Bistrica

3. nagrada:

Nevenka Miljkovič
Frankovo naselje 52
Škofja Loka

Nagrajencem čestitamo!

Tudi tokrat razpisujemo tri nagrade. Med reševalce, ki bodo pravilno rešili obe križanki in magična kvadrata, bomo razdelili tri praktične nagrade v skupni vrednosti 6000 tolarjev.

Reševalci naj fotokopije vseh rešitev (lahko pa na list papirja napišejo zahtevana vodoravna gesla za vsako križanko in uganko posebej) v kuverti pošljejo do 1. marca 1998 na naslov:

Uredništvo Jesenskih listov
Društvo upokojencev Ilirska Bistrica
Bazoviška c. 28.
6250 Ilirska Bistrica

Želimo vam mnogo sreče pri reševanju in žrebu!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
12						13					
14						15		16			
17					18		19		20		
21				22				23			
			24				25				
26	27	28				29					
30					31				32	33	34
35				36				37			
38			39		40		41				
42				43		44					
45						46					

Vodoravno: 1. bivši predsednik Malija (Mousa), 7. poškodba sklepa, 12. pesniška oblika v treh kiticah, 13. nekdanji slovenski košarkar (Aljoša), 14. letalec, 16. kanton v Švici, 17. ameriški filmski igravec (Gregory), 18. zvesta domača žival, 20. rusko letalo, 21. nadav, 22. Sokratova žena, 24. ime slovenske pisateljice Peroci, 25. udeleženec sinjske alke, 26. gib, zlasti z roko, dejanje, često preračunano na zunanji učinek, 29. norveška glasbena skupina, 30. neumnost, 32. poželenje, 35. slovenska tiskovna agencija, 36. ime ameriške filmske igralko Gardner, 37. halogen element, 38. pojav na tekočini, 40. spletko, 42. resa, 44. trigelna kirurška igla, 45. strežaj v uniformi, 46. glavno mesto Turčije.

Navpično: 1. neumnica, 2. osebni avtomobil angleške izdelave, 3. ljubkovalno žensko ime, 4. hrvaški skladatelj (Krst), 5. Retijec, 6. geometrijski lik, 7. jadranski otok, 8. izrastek v ustih, 9. postavitve predmeta na drugo mesto, 10. rimski vojskovodja in državnik cesarja Avgusta, 11. velika lopa za letala, 15. vrsta novozelandske papige, 19. sinova žena, 22. Jasna, 23. površina, po kateri se hodi, 24. grška črka, 26. črna duhovna pesem, 27. judovska junakinja, 28. posušena in v slani vodi konzervirana riba sled, 29. arheološko najdišče v Indiji, 31. ljubkovalno žensko ime, 32. slikovna upodobitev, 33. gozdarski uslužbenec, 34. tropska papiga, 37. nočno popivanje, 39. pristanišče v Izraelu, 41. bodica, 43. medmet, ki izraža bolečino.

Križanka

Vodoravno: 1. parjenje srnjadi ali gamsov, 5. diamant (knj.), 11. slov. kipar (France), 13. lesena priprava za mazanje zdravila, 15. plastična snov, ki se uporablja v elektrotehniki kot izolator, 17. češko moško ime, 18. petero Mojzesovih knjig, 19. vespi podoben motocikel, 21. začetnici priimka in imena slikarja Černigoja, 22. pas pri kimonu, 23. perzijski kralj, 24. oslov glas, 25. grška črka, 26. obredna oprava cerkvenih mogočnikov, 27. japonski politik (Eisaku, 1901-1975), 28. pripadnik irokeške lige, 30. ameriški astronom (Robert Grant 1864-1951), 32. šesti sklon, 34. slovenski operni pevec in režiser (Josip, 1841-1902), 35. reka v Kolumbiji, 36. sodček

1	2	3	4		5	6	7	8	9	10	
11				12		13					14
15					16		17				
18					19	20				21	
22				23					24		
25			26					27			
28		29				30	31				
32						33		34			
	35								36		

Navpično: 1. upravno glavno mesto JAR, 2. borilna panoga v športu, 3. nekdanji jugoslovanski politik (Djuro Pucar), 4. pritok jezera Van v Turčiji, 5. inicialki slovenske atletinje Stamejčičeve, 6. naramnik, 7. pisec po njem imenovanega evangelija, 8. egipčanska boginja neba, ljubezni in veselja, 9. narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, 10. kdor komu jemlje ali omejuje svobodo, 12. avtomobilska oznaka Rijeke, 14. mineral, oblika kalcijevega karbonata, 16. prevoz skozi državo ali čez mejo, 20. južni veter na Gardskem jezeru, 23. desni pritok Savinje, 24. palica, fizičlovka, 26. metulj z očesci na krilih, 27. gora v Karavankah, 29. reka v Romuniji, 31. veznik, 33. začetnici slov. jezikoslovca Oblaka

Magična lika - dvojčka

1	2	3	4	5	6
2					
3					
4					
5					
6					

1	2	3	4	5	6
2					
3					
4					
5					
6					

Vsako besedo vpišite vodoravno in navpično. Opisi so za oba lika pomešani med seboj.

1. vrsta umetnosti - slov. operna pevka (Milena), 2. Vergilov ep - lahka, svetlikajoča se tkanina iz bombaža in volne, 3. glavno mesto Eritreje - starešina univerze, 4. akademska stopnja - strokovnjak za ugotavljanje nosilnosti in obremenitve gradbenih konstrukcij, 5. sovjetski politik (1899 - 1953) - žabica, 6. romunski skladatelj (Cornel) - gorovje v Mjanmaru.

Dimitrij Grlj

Trikraljevski koledniki

Trije modri so prišli
z jutrove dežele,
na kamelah jezdijo,
oj kaj se bo zgodilo ...

Prastari običaj se vrača tudi na Bistriško. Na dan sv. treh kraljev, v torek 6. januarja, sta kar dve skupini mladih kolednikov potrkali na marsikatera vrata v Bistrici in Trnovem in bili prav lepo sprejeti.

*Tekst in fotografija:
Vojko Čeligoj*

Izdajo pričujoče številke
Jesenskih listov so omogočili:

Dom starejših občanov

Ilirska Bistrica

Zveza kulturnih društev

Ilirska Bistrica

Društvo upokojencev

Ilirska Bistrica

ProVita inženiring

Ilirska Bistrica

Suma Inženiring d.o.o.

Ilirska Bistrica

Bonboniera Lizika

Ilirska Bistrica

Uredniški odbor

Dimitrij Grlj

Franc Gombač

Ivko Spetič

Oblikovanje

EDIS d.o.o. Ilirska Bistrica

Grafična priprava

StudioRolih, Ilirska Bistrica

Tisk

ČukGraf, Postojna, februar 1998

Po mnenju Ministrstva za kulturo R Slovenije št. 415-76-96 mb / mj z dne 12.2.1996 je glasilo Jesenski listi Društva upokojencev Ilirska Bistrica uvrščeno med proizvode za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.